

Presseetiske utfordringer i den digitale tidsalder

En kasusstudie av Lommemann-saken

Espen Irgens Haugen

**Masteroppgave i medievitenskap
Institutt for informasjons- og medievitenskap
Det samfunnsvitenskapelige fakultet**

UNIVERSITETET I BERGEN

31.05.2010

Forord

Å skrive denne oppgaven har vært interessant og givende, men samtidig også ensomt arbeid. For selv om man diskuterer, får innspill og samarbeider med andre studenter, er størstedelen av arbeidet ved å skrive en slik oppgave noe man gjør alene. Når det er sagt er det mange jeg ønsker å takke.

Først og fremst en stor takk til Lars Arve Røssland. Takk for inspirerende veiledning, gode råd og konstruktiv kritikk. Oppgaven hadde ikke blitt til uten din hjelp. Jeg vil også takke de gode menneskene ved Universitetsbiblioteket, som gjorde datainnsamlingen til en smertefri opplevelse.

Også en stor takk til familie, gode venner og medstudenter som har bidratt med kreative innspill, uvurderlig kritikk og korrekturlesning. Dere vet hvem dere er, og alle bidrag ble satt stor pris på. Til syvende og sist er det allikevel undertegnede som må stå ansvarlig for arbeidet, resultater og eventuelle feil i oppgaven.

Espen Irgens Haugen

Bergen, 30. mai 2010

1.0. Innledning	-5-
1.1. Tema	-5-
1.2. Problemstilling	-6-
1.3. Oppgavens form	-7-
2.0. Metodiske refleksjoner	-9-
2.1. To samfunnsvitenskapelige forskningstradisjoner	-9-
2.2. Pressen og Lommemannen	-11-
<u>2.2.1. Facebook og Lommemannen</u>	-13-
2.3. Datainnsamlingen	-14-
2.4. Oppsummering	-15-
3.0. Historiske tilbakeblikk	-17-
3.1. En gryende kriminaljournalistikk	-17-
<u>3.1.1. Vær Varsom-plakaten</u>	-18-
<u>3.1.2. PFU</u>	-19-
3.2. Autoritetsbygging og selvstendiggjøring	-19-
3.3. Pressens samfunnsoppdrag	-23-
3.5. Oppsummering	-25-
4.0. Den fjerde statsmakt	-27-
4.1. Ytringsfrihet	-27-
4.2. Personvern	-30-
<u>4.2.1. Ytringsfrihet og personvern på internett</u>	-32-
4.3. Identifikasjon	-33-
<u>4.3.1. Berettiget informasjonsbehov</u>	-34-
<u>4.3.2. Identitetstrapp</u>	-37-
4.4. Redigerte, etter-redigerte og uredigerte medier	-38-

4.4.1 Ny teknologi, nytt publikum	40-
4.4.2. Facebook	41-
4.5. Oppsummering	43-
5.0. De redigerte medienes dekning av Lommemann-saken	45-
5.1. ”- Det er byens beste billakkerer” – BA sin dekning av saken	45-
5.2. ”- Hjalp med strøing” – BT sin dekning av saken	48-
5.3. ”Bilder fra pågripelsen – BARE i VG”	50-
6.0. De etter-redigerte medienes dekning av Lommemann-saken	54-
6.1. ”Tobarnsfar pågrepet i Bergen” – BA.no sin dekning av saken	54-
6.1.1. ”FEIL MANN HENGTE UT på internett”	57-
6.2. ”Tatt i Bergen” – BT.no sin dekning av saken	60-
6.2.1. ’Den digitale utfordring’	62-
6.3. ”Her blir den ”Lommemannen”- siktede tatt” – VGNett sin dekning av saken	66-
6.3.1. ”Medieforsker advarer mot VILL VEST PÅ NETTET”	69-
7.0. Uredigerte Facebook sin dekning av Lommemann-saken	72-
7.1. ”Lommemannen, navn og adresse”	72-
7.2. Pressen + Facebook = identifikasjon?	75-
7.3. Redigerte, etter-redigerte og uredigerte medier – et problematisk forhold	77-
7.4. Oppsummering	79-
8.0. Litteraturliste	82-
8.1. Internettreferanser	83-

1.0. Innledning

Denne oppgaven er en studie av Lommemann-saken, hvor fokus er rettet mot i hvilken grad det kan sies å ha eksistert et forhold mellom den tradisjonelle pressen, deres organer på internett og den uredigerte verden som eksisterer her. I denne oppgaven er denne sfæren representert ved nettsamfunnet Facebook. I dette innledningskapitlet redegjøres det for hvorfor dette tema er valgt, hva selve Lommemann-saken handlet om, samt en gjennomgang av oppgavens struktur.

1.1. Bakgrunn og tema

Oppgaven er en kasusstudie, og saken som undersøkes er Lommemann-saken. Mer konkret er det blitt undersøkt hvordan det foregikk en aktivitet på det sosiale nettsamfunnet Facebook parallelt med pressens dekning av saken, og hvordan det kan sies å ha eksistert et forhold mellom disse to forskjellige sfærene. Tema for oppgaven er slik hvordan ny teknologi utfordrer eksisterende presseetiske normer, og hvordan dette kom til uttrykk i denne saken.

Lommemann-saken handler (den er fremdeles i rettssystemet) om en overgrepssforbryter som opererte i Norge i flere tiår. Personen utførte sine handlinger over store deler av Sør-Norge, og fikk tilnavnet Lommemannen på grunn av en spesiell metodikk i overgrepene. Etter som tiden gikk ble jakten intensivert av politiet, samtidig som man opplevde en tilsvarende økning i pressedekning. Samtidig foregikk en jakt på personen på Facebook, hvor man brukte informasjon publisert av presse og politi til å drøfte (oftest ved gjetting rundt) hvem dette kunne være. I januar 2008 ble en person arrestert, og dette ble selvfølgelig en stor sak i mediene. Det som har blitt undersøkt i denne oppgaven er hvordan pressen dekket saken rundt denne personens arrestasjon, med fokus på identifikasjonsspørsmålet. Samtidig drøftes det hvordan den tilsvarende identifiseringsprosessen foregikk på Facebook, og hvordan aktørene i dette nettsamfunnet brukte pressen aktivt, og omvendt.

Det er flere årsaker som ligger til grunn for dette valget av tema. Hovedgrunnen er en interesse for kriminaljournalistikk, samt nye (spesielt sosiale) medier. Lommemann-saken er nemlig ikke bare en stor kriminalsak, det er også et av de første tilfellene hvor aktivitet som foregår i sosiale medier har blitt nyhetsverdig informasjon i de tradisjonelle mediene. I den

senere tid har dette nettsamfunnet blitt et populært referansepunkt, men Lommemann-saken var et av de første tilfellene hvor man tydelig kunne se en interaksjon mellom disse sfærene. En annen årsak er at – ved første øyekast – hadde pressen en overdrevet detaljert dekning av saken. I mine øyne var den preget av et stort omfang og en meget utstrakt detaljbruk, mens de samtidig avsto fra å identifisere vedkommende. Dette syntes jeg var noe paradoksalt, og ved å analysere et utvalg saker – i avisene Bergensavisen, Bergens Tidende (heretter BA og BT) og VG – undersøkte jeg om dette faktisk var tilfelle, eller om dette kun var et inntrykk jeg satt inne med av saken.

Formålet med oppgaven er altså å undersøke hvordan pressens dekning av saken artet seg, hvordan aktiviteten som fant sted på Facebook ble behandlet av pressen, og samtidig hvordan aktørene i dette nettsamfunnet brukte informasjonen som ble publisert i de tradisjonelle mediene. Hvordan ny teknologi på denne måten utfordrer de eksisterende presseetiske normene.

1.2. Problemstilling

Fokus i oppgaven ligger i hvordan det kan sies å ha eksistert et forhold mellom den tradisjonelle, redigerte pressen – både på internett og i papir – og informasjonsspredningen som foregikk i de uredigerte mediene på internett (representert ved Facebook). For å besvare dette vil jeg operere med en todelt problemstilling:

1. Hvordan artet pressens dekning av Lommemann-saken seg med tanke på identifiseringsgrad?
2. Hvordan ble informasjonen som pressen publiserte om Lommemannen brukt av aktørene på Facebook i identifiseringsprosessen som foregikk her, og omvendt?

For å besvare spørsmålene har jeg foretatt en kvalitativ analyse av et utvalg saker om Lommemannen i avisene BA, BT og VG etter den da siktede – og nå tiltaltes – arrestasjon. Grunnen til valget av BA og BT er den lokale forankringen de hadde i saken. VG ble også undersøkt fordi det er Norges største avis, at de hadde bilder og video 'live' fra arrestasjonen,

samt deres fokus på kriminalstoff. Årsaken til at jeg forholder meg til sakene som ble publisert etter arrestasjonen er at det var på dette tidspunktet pressen ble konfrontert med identifiseringsspørsmålet. Før dette handlet sakene om jakten på en ukjent overgriper. Det var også etter arrestasjonen at aktiviteten på Facebook skjøt fart.

Analysen av dette nettsamfunnet omhandler *gruppene* som identifiserte personen, og fokus er rettet mot hvordan denne identifiseringsprosessen artet seg, samt hvordan informasjon publisert i de tradisjonelle mediene ble brukt av aktørene på Facebook. Ved å fokusere på både hvordan pressens dekning artet seg identifiseringsmessig, samtidig som det undersøkes hvordan aktørene på Facebook brukte pressen, blir spørsmålet om det kan sies å ha eksistert et forhold mellom de forskjellige mediene, besvart.

1.3. Oppgavens form

Kapittel 2 er et metodekapittel. Her blir det forklart hvorfor designet som brukes i undersøkelsen har blitt valgt, og denne metodens styrker og svakheter blir drøftet. Hvordan selve arbeidet med datainnsamling har foregått, samt vurderinger som har blitt foretatt i forbindelse med dette innsamlingsarbeidet, blir også diskutert her.

I kapittel 3 er det kriminaljournalistikkens historie som står i fokus, og dette er et bakgrunnskapittel. Det blir beskrevet hvordan denne genren vokste frem, og hvordan den tidlige norske kriminaljournalistikken fungerte som en katalysator for utviklingen av en presseetikk (Vær Varsom-plakaten og PFU). På denne måten handler kapitlet også om utviklingen av en presseetikk i Norge, og fokus er rettet mot hendelser som har satt denne etikken på prøve. Grunnen til dette fokuset er at i forbindelse med pressens – og presseetikks forvalteres – møte med internett, blir dette etiske systemet og dets representanter igjen satt på prøve.

Kapittel 4 er et teorikapittel. Det starter med en videre drøfting av ideene *ytringsfrihet* og *personvern*, som blir presentert i bakgrunnskapitlet. Dette fordi det er nettopp disse verdiene som står mot hverandre i relasjon til identifikasjonsspørsmålet. Videre blir det drøftet hvordan disse verdiene står i forhold til hva som foregår på internett, og hvordan identifiseringsspørsmålet håndteres av pressen, altså hvordan pressen – og dets etiske forvaltere – selv vurderer i hvilke tilfeller ytringsfriheten veier tyngre enn personvernet. Her blir også et viktig verktøy i analysen presentert, nemlig Nils Øy sin identitetstrapp.

Avslutningsvis blir tre begreper som omhandler forskjellige måter å spre informasjon på drøftet, nemlig 'redigerte,' 'etter-redigerte' og 'uredigerte medier.' Grunnen til drøftingen av disse begrepene er at de representerer en viktig dimensjon ved informasjonsspredningen som foregår på internett, samt også ved kapitlene som følger.

Kapitlene 5-7 er analysekapitler. Denne tredelingen av analysen henger sammen med den overnevnte defineringen av de forskjellige formene for informasjonsspredning. Slik handler kapittel 5 om de redigerte medienes dekning av Lommemann-saken, kapittel 6 om de etter-redigerte medienes dekning og kapittel 7 om dekningen i de uredigerte mediene. Til slutt i kapittel 7 foretar jeg normative vurderinger angående pressens dekning, samt PFUs og Vær Varsom-plakatens rolle med hensyn til forholdet som eksisterer mellom pressen og de uredigerte medier på internett, og slik avslutte oppgaven.

2.0. Metodiske refleksjoner

I dette kapitlet blir den *kvalitative* og *kvantitative* tradisjon sine styrker og svakheter drøftet, samtidig som det forklares hvorfor et kvalitativ design har blitt valgt i denne oppgaven. Etter denne gjennomgangen blir fremgangsmåten som tas i bruk i forbindelse med analysen av de redigerte, etter-redigerte og uredigerte medienes dekning av Lommemann-saken gjennomgått. Her blir også forskningsspørsmål presentert, samt hvilke utfordringer man står ovenfor i forskning av uredigerte medier – gjerne også internett i sin helhet.

2.1. To samfunnsvitenskapelige forskningstradisjoner

Innen samfunnsvitenskapelig forskning er det historisk sett to tradisjoner som har dominert, nemlig den kvalitative og kvantitative. Disse stilles gjerne i opposisjon til hverandre, og er også ganske forskjellige. Forskere i den kvantitative tradisjonen er hovedsakelig interessert i forhold som kan måles og telles – statistikk er derfor et viktig verktøy her. Man kan gjerne si at denne forskningen er velegnet til å gå i *bredden*, for eksempel for å få frem størrelsen eller omfanget av en sak (Østbye, Helland, Knapskog og Larsen 2002:63 og Gentikow 2005:36). Den kvalitative tradisjonen er på den andre siden mer velegnet til å gå i *dybden*, og forskerne i denne tradisjonen er mer opptatt av de betydningsmessige sidene. Den kvantitative tradisjonen er slik opptatt av 'harde fakta' – i betydningen tall og statistikk – mens den kvalitative tar hensyn til 'myke fakta' – altså betydningsmessige forhold (Gentikow 2005:35,37). Begge tradisjonene er på denne måten opptatt av teksters innholdsmessige faktorer, men på ulike måter. Forskere i den kvantitative kan eksempelvis være interessert i hvor ofte et ord forekommer i en tekst, for slik å tillegge dette egenskaper. I den kvalitative er man mindre interessert i en slik type undersøkelse (selv om man kan ta slike hensyn) og det er viktigere hva som sies, både eksplisitt og implisitt, betydningen av det, og hvordan det eventuelt kan tolkes. Man kan kanskje si at der den kvantitative tradisjonen er mer opptatt av å telle og måle bruk av for eksempel visse ord i en tekst, vil den kvalitative være mer interessert i hva en slik begrepsbruk kan bety, og hva det kan være uttrykk for.

En av den kvalitative tradisjonens sterke sider er at den kan gi et dypere innblikk i hendelser og personer, og dette er også grunnen til at den er valgt i denne oppgaven. Oppgaven er nemlig en kasusstudie av Lommemann-saken, med fokus på pressens dekning, i

samspill med hvordan det foregikk en informasjonsspredning i de uredigerte medier. Siden fokus i oppgaven ligger i hvordan brukerne på Facebook tok i bruk informasjon som ble publisert i pressen, er det også naturlig at designet på oppgaven er av kvalitativ art. Dette fordi det handler om *hvilken* informasjon som ble formidlet, og *hvordan* denne ble tatt i bruk av dette nettsamfunnets aktører. Det handler ikke om størrelsen saken fikk i de forskjellige medier, men hvordan dekningen artet seg, og hvordan denne dekningen spilte en rolle for informasjonsspredningen som foregikk i internettets uredigerte kanaler.

I følge Barbara Gentikow er det vesentlig at man i en slik kasusstudie 'fordyper seg i et enkelttilfelle, finner all informasjon om det, og prøver å vurdere det i sin helhet' (ibid:40). Hun bruker også begrepet *thick description* – opprinnelig formulert av Clifford Geertz – for å beskrive denne tradisjonens sterke sider. Dette omfatter at man har en tykk, detaljert og rik beskrivelse av noe, noe som for eksempel er viktig når man søker å få frem interne relasjoner og strukturer i en kultur (Geertz var opprinnelig etnograf) (ibid:28). Begrepet er slik i utgangspunktet beregnet på etnografisk og sosialantropologisk forskning, men det kan nok sies å oppsummere den kvalitative tradisjonens sterke sider på en god måte.

I forbindelse med analysen, har det blitt tatt i bruk en form for styrt *thick description*. Det er bortimot umulig å analysere *alle* artikler og *all* aktivitet på Facebook som omhandler Lommemannen, og det ble derfor fokusert på de avisartikler – og de tilfellene på Facebook (de gruppene) – som er relevant i denne sammenheng. Dette betyr at fokus lå i å undersøke de tilfellene hvor de redigerte og etter-redigerte mediene hadde en problematisk dekning av saken, og hvordan disse tilfellene så ble brukt av aktørene i de uredigerte mediene.

Den kvalitative retning har mange sterke sider, men den har selvsagt også sine svakheter. De som stiller seg kritisk til denne forskningstradisjonen fokuserer gjerne på hvordan fokuset ligger i et *begrenset* materiale, og hvordan det kun forskes på *mikroplan*. Kritikken går gjerne ut på at man konsentrerer seg for mye om enkelttilfeller, og slik utelater konteksten i vurderingene. Tradisjonen har også blitt kritisert for ikke å oppfylle kravene om *generaliserbarhet* og *gyldighet* – som betyr at forskjellige forskere skal kunne komme frem til de samme resultatene – noe som står meget sterkt i den kvantitative retningen (ibid:41). Det er ikke til å komme unna at mye av denne kritikken er velbegrunnet og riktig. Det er derfor viktig å ikke kun konsentrere seg om ett enkelttilfelle, men også ta hensyn til konteksten. Når det gjelder forholdet til kravene om generaliserbarhet og gyldighet, gjelder andre kriterier.

Resultatene i kvalitative studier vil i stor grad være ikke-generaliserbare – siden man baserer seg på myke fakta og forskning på mikroplan – men dette betyr ikke at resultatene ikke er gyldige. Det forsvarer av tradisjonen gjerne fokuserer på er nemlig at det kan være verdifullt å analysere en enkeltsak som et *eksempel* (ibid:41). Resultatene kan kanskje ikke generaliseres, men de kan gi pekepinner og peke på symptomer – noe som også kan være verdifullt.

Resultatene i denne oppgaven kan derfor ikke generaliseres til å gjelde pressens identifiseringspraksis i kriminalsaker i sin helhet – eller tilby en konklusjon på hvordan forholdet mellom de (etter-)redigerte og uredigerte mediene er – men de kan si noe om hvordan pressen og aktørene på Facebook oppførte seg i *denne konkrete saken*. På denne måten kan det pekes på symptomer på en presse i utvikling, samt (de) nye utfordringer den tradisjonelle pressen møter på internett – både i sine egne etter-redigerte og i de uredigerte medier.

2.2. Pressen og Lommemannen

Avisene som har blitt analysert er BA, BT og VG. Grunnen til at BA og BT ble valgt var den lokale forankringen de hadde (og fremdeles har) i denne saken. Den siktede, og nå tiltalte, er nemlig fra Bergen og bror til en tidligere politipersonlighet. VG ble også analysert. Grunnen til dette er avisens størrelse i det norske avismarkedet, mediets posisjon som det nærmeste man kommer en opinionsleder i den norske pressen – kanskje spesielt på internett – samt dets fokus på kriminalstoff. Følgende forskningsspørsmål ble brukt i analysen:

1. På hvilke stadier i Nils Øys identitetstrapp befant de redigerte medienes dekning seg?
2. På hvilke stadier befant de etter-redigerte medienes dekning seg i forhold til identitetstrappen? Forskjeller mellom papir og internett?
3. På hvilke måter ble aktiviteten som foregikk rundt Lommemann-saken i de uredigerte mediene referert til eller brukt i de redigerte og etter-redigerte mediene?

Spørsmålene er av like stor viktighet, og henger tett sammen. Å besvare det første spørsmålet er viktig fordi gjennom å ha en dekning preget av mye detaljer og informasjon om vedkommende ble avisenes behandling av saken ganske særegen, og informasjonen de publiserte kunne brukes aktivt på internett til å finne personens identitet. Det er derfor viktig å besvare dette spørsmålet grundig før man i det hele tatt kan begynne å drøfte hvorvidt det kan ha eksistert forhold mellom pressen og de uredigerte medier.

Et verktøy som var viktig i besvarelsen av disse forskningsspørsmålene var Nils E. Øys identifikasjonstrapp. Dette verktøyet illustrerer hvordan ulike identifikasjonstegn fungerer, blant annet hva som er mest identifiserende. Navn er eksempelvis *ikke* det mest identifiserende som kan publiseres (Kvam og Røssland 1998:204,205). Dette verktøyet blir drøftet nærmere ved en senere anledning, siden det omhandler pressens identifiseringspraksis – som blir behandlet i kapittel 4.

For å beskrive de redigerte og etter-redigerte medienes dekning av saken – og hvordan denne var problematisk – ble identitetstrappen brukt. Det ble undersøkt hvordan pressens karakteristikk av vedkommende spilte en rolle i aktiviteten man opplevde i de uredigerte mediene. Samtidig ble det undersøkt om det var vesentlige forskjeller mellom papirpressen og nettavisene i deres dekning av saken. Grunnen til at dette ble undersøkt er at nettavisene på mange måter fungerer som et bindeledd mellom den klassiske, redigerte pressen, og de nye uredigerte mediene på internett. Nettavisene stilles på denne måten overfor problemstillinger som ikke er relevante i de tradisjonelle presseorganene, eksempelvis at det ikke er det samme å publisere noe i en nettavis som i en papiravis. Dette har med nettets natur å gjøre, og blant annet det faktum at noe som blir publisert her er meget vanskelig å fjerne. Dette innebærer både fordeler og ulemper for pressen. På den ene siden har de nå en tilnærmet uendelig lagringsplass, og plass til å publisere artikler som man ikke får anledning til å publisere i papiravisen. Samtidig eksisterer det etiske fallgruver, spesielt med tanke på inkorporasjonen av diskusjonsfora i disse nettavisene. Med tanke på nettets muligheter for lenking, og spredningspotensialet dette medfører, er det også potensielt problematisk å publisere det samme som en publiserer i papirpressen. Dette fører igjen til at saker som publiseres på internett får en mye lengre levetid enn de publisert i papir – siden sakene ligger på nettavisene sine servere til de eventuelt blir fjernet, mens en papiravis som oftest kastes etter bruk. På nettet kan man også bruke artiklene som publiseres til å lenke til andre nettsteder, og slik på mange måter bruke dem som biter i et puslespill.

De etter-redigerte mediene ble undersøkt på tilsvarende måte som de redigerte. Det forelå en del overlappende saker, og der dette skjedde blir det bemerket og drøftet, da med tanke på den overnevnte problematikken rundt publisering av identiske saker i papir og nettmedier, og nettets muligheter for lenking.

I forbindelse med de redigerte og etter-redigerte medienes dekning av saken, blir det også drøftet hvordan det faktum at Lommemannen ble viet mye oppmerksomhet i de uredigerte medier, ble en nyhetssak i disse (etter-)redigerte mediene. Facebook brukes som eksempel på et uredigert medium, siden det nok var dette nettstedet som ble hyppigst referert til i de tradisjonelle mediene. Ved å undersøke sakene som ble publisert på Facebook, blir det drøftet hvordan dette kan sies å være problematisk – spesielt med tanke hvordan det kan fungere som en indirekte identifisering av vedkommende.

2.2.1. Facebook og Lommemannen

I undersøkelsen av hva som foregikk på Facebook i forbindelse med Lommemannsaken, ble det inntatt et 'makroperspektiv.' Dette betyr at det ble fokusert på aktiviteten i sin helhet – noe som omfattet antall grupper, gruppenes art, samt aktiviteten som foregikk i dem. Selv om fokus er rettet mot hvordan aktiviteten artet seg i sin helhet, blir det likevel brukt konkrete eksempler – gjennom anonymiserte uttalelser fra aktører på dette nettsamfunnet – på hvordan informasjonsspredningen faktisk foregikk. Som i analysen av de redigerte og etter-redigerte mediers dekning av saken, ble det også i analysen av Facebooks dekning brukt forskningsspørsmål:

1. Hvordan foregikk identifiseringen av den da siktede personen på Facebook i forhold til identitetstrappen?
2. Fins det eksempler på at informasjon publisert i pressen ble brukt aktivt? Hvis tilfelle; hvordan?
3. Hvordan/hvorfor er dette problematisk for pressen?

Som i undersøkelsen av papir- og nettpressen, er alle spørsmålene av like stor viktighet. For å besvare det første spørsmålet blir også her Øys identitetstrapp brukt. Dette fordi denne trappen er velegnet til å beskrive graden av identifisering en person utsettes for, noe som gjelder uansett om det skjer i pressen eller i et annet medium. Her blir det også drøftet hvordan nettets muligheter tas i bruk, altså i betydningen bruk av lenking til hjemmesider og liknende.

For å besvare spørsmål to ble det undersøkt om det var tegn til bruk av informasjon publisert av pressen på de forskjellige gruppens 'vegger' – også kalt 'walls.' Eventuelt om pressens dekning av saken ble kommentert. Avslutningsvis drøftes det om dette kan sies å være problematisk for pressen – og i så fall – på hvilke måter og hvorfor.

2.3. Datainnsamlingen

Datainnsamlingen i forbindelse med dekningen i BA og BT ble foretatt ved Universitetsbiblioteket, og perioden som var i fokus var fra dagen etter den siktede ble arrestert, til slutten av samme måned (12.01.08-31.01.08). Siden saken var såpass fersk, var artiklene ikke kommet på mikrofilm enda, så de faktiske avisutgaver ble brukt. I forbindelse med VGs dekning var det skjedd et uhell ved bibliotekets innsamling, og verktøyet *a-tekst* ble tatt i bruk. Grunnen til at dette ikke var ønskelig, var at man her kan risikere å få redigerte versjoner av sakene som ble publisert. Forsidene og artiklene som ble funnet var likevel tilsynelatende uredigerte – tydeligvis scannet og lastet opp – og kan nok betraktes som hvordan den reelle dekningen artet seg.

Grunnen til at analysen starter dagen etter arrestasjonen er fordi nyheten om arrestasjonen sprakk en fredagskveld etter deadline – noe som også tilsa at saken var garantert mye plass i avisenes helgeutgaver. Datamaterialet bestod av BA, BT og VG fra lørdag 12. januar 2008 til og med torsdag 31. januar 2008, og i denne perioden var det variabelt med hvor mye spalteplass saken ble viet. Hoveddelen av sakene som ble undersøkt, ble publisert den første uken. Dette fordi det var tidlig i dekningen det ble publisert saker som flere anså som presseetisk problematisk, samt at dekningen var på sitt mest intense. Det at saken var ganske spesiell og omfattende gjorde seg forøvrig utslag i datamaterialet. Dekningen var størst i BA som hadde et samlet sideantall på 57 sider, BT fulgte med 39, og VG hadde 30 (alle medregnet forsider).

Ved innsamlingen i nettavisene ble de respektive organenes søkemotorer brukt. Søket ble avgrenset på samme måte som i papirpressen, med unntak av at dagen han ble arrestert ble inkludert. Her kom en av fordelene med de etter-redigerte mediene til syne – i hvertfall sett fra deres synspunkt – nemlig det faktum at de opererer uten deadline. Dette har både positive og negative implikasjoner, noe som vil fremkomme i analysen. Det bør også nevnes at avisene hadde meget forskjellige søkemotorer. Hos BA kom treffene kronologisk, mens hos BT og VG kom de vilkårlig. Dette var ikke problematisk i BTs tilfelle, hvor det ikke var et overdrevent stort antall saker i denne perioden, noe av grunnen til dette vil drøftes senere. Hos VG Nett derimot ble dette et problem, og igjen var a-tekst verktøyet som ble tatt i bruk for å foreta innsamlingen.

På Facebook ble søkemotoren som nettstedet tilbyr brukt, på samme måte som i BA og BT. Et kort søk på ordet 'lommemannen' ga 107 treff, og mange av disse var irrelevante – grupper hvor det ikke foregikk (eller foregår) noen interaksjon mellom medlemmene. Fokus ble derfor rettet mot de gruppene hvor det faktisk foregikk en spredning av identiteten – både før og etter arrestasjonen. Dette betyr at hver enkelt av disse 107 gruppene ble undersøkt, for deretter å skille ut dem som var relevant – dette bestod til slutt av 17 grupper. Det vil si grupper hvor enten identiteten ble publisert direkte – ved navn, bilde eller adresse; eller alle disse – eller gjennom lenkning til andre nettsteder, som for eksempel de etter-redigerte nettavisene.

2.4. Oppsummering

Det fins vesentlige forskjeller mellom den kvantitative og den kvalitative forskningstradisjonen, men de har en likhet; de handler begge om teksters *innhold*. Men der den kvantitative hovedsakelig er opptatt av forhold som kan måles og telles, går den kvalitative dypere, og undersøker betydningsmessige faktorer. Det er også derfor denne oppgaven vil befinne seg i den sistnevnte forskningstradisjonen. Fokus er ikke på størrelsen av dekningen, men hvilken art dekningen var av, og hvilken betydning en slik dekning kan ha hatt for det som skjedde i de uredigerte medier. På denne måten har oppgaven én fot i emnefeltet nye medier, og én i emnefeltet kriminaljournalistikk.

Denne kriminaljournalistikken har en lang historie, både internasjonalt og nasjonalt. Men den formen vi kjenner i dag, er faktisk av ganske moderne art – i hvertfall i nasjonal

målestokk. Den har blitt utsatt for mye moralsk indignasjon, og var en vesentlig årsak til opprettelsen av det etiske regelverket som pressens aktører i dag følger, nemlig Vær Varsom-plakaten og Pressens Faglige Utvalg. Og det er nettopp denne journalistikkens historie, og den samtidige utviklingen av presseetiske konvensjoner det neste kapitlet vil omhandle.

3.0. Historiske tilbakeblikk

Dette bakgrunnskapitlet begynner med en beskrivelse av utviklingen av en gryende kriminaljournalistikk i Norge, og hvordan denne fant sin form fra rundt 1920-tallet og utover. Dette gjøres fordi denne tidlige kriminaljournalistikken utfordret synet på journalistikk i denne perioden, og fungerte som en drivkraft for utviklingen av Vær Varsom-plakaten og etableringen av Pressens Faglige Utvalg – og slik for en utvikling av en presseskikk i sin helhet. Den satte de daværende etiske standardene på prøve, og tvang frem reaksjoner – som manifesterte seg i disse organenes opprettelse. Videre fokuseres det på tilfeller hvor disse organene har gjort seg bemerket, da særlig hvordan de gjorde seg synlig i sin kritikk av kriminaljournalistikken – både på 1920-tallet, og på 1960- og 1970-tallet. Grunnen til at dette gjøres er at det eksisterer likheter mellom disse situasjonene, og den situasjonen pressen nå befinner seg i med tanke på aktiviteten som foregår i internetts uredigerte medier.

Det blir også omtalt hvordan pressen har oppført seg i omtalen av selvmord, et presseetisk tema som har flere fellesstrekk med hvordan sedelighetssaker – spesielt med barn involvert – har blitt behandlet. Ordlyden i Vær Varsom-plakaten er også ganske lik på disse to punktene. Avslutningsvis blir det drøftet hvordan pressen selv vurderer sin egen rolle i samfunnet, samt noen to eksempler på etikk som kan sies å spille en rolle i valgene journalister foretar.

3.1. En gryende kriminaljournalistikk

Kriminaljournalistikk som reportasjeform har nok eksistert i papirpressen så og si siden dens fødsel – selv om den gjerne tok formen av å være notiser før den senere ble en del av hva man kan kalle populærjournalistikken (Røssland 2003:42). Utviklingen mot en mer fremtredende kriminaljournalistikk, slik den ble presentert i populærjournalistikken, skjedde på midten av 1920-tallet i Norge. Denne journalistikken var annerledes den som eksisterer i dag, og ble karakterisert ved fire kjennetegn. Disse bestod av en *utstrakt navnebruk* og *personskildringer*, meget *detaljerte* reportasjer, *spekulasjoner* i motiver og liknende, samt en voldsom *tiltro til myndighetene*, da særlig politiet (Ottosen, Røssland og Østbye 2002:72). Samlet førte dette til en kriminaljournalistikk hvor de mistenkte ble identifisert over en lav sko, og siden man hadde slik en voldsom tiltro til politiet ble man gjerne også *forhåndsdomt* (ibid:76). Kriminaljournalistikken ble mer og mer fremtredende i denne perioden – og

samtidig mer problematisk – og etterhvert ble det nødvendig å opprette et organ som kunne kontrollere pressen, samt utvikle et slags regelverk som oppfordret til god presseskikk, noe som skjedde i henholdsvis 1928 og 1936.

3.1.1. Vær Varsom-plakaten

Vær Varsom-plakatens første utgave kom den 13. juni 1936, og ble lansert som et felles regelverk og et sett av konvensjoner, som omhandlet journalistikkens kanskje vanskeligste område; nemlig spenningsforholdet mellom *informasjonsplikt* og *personvern* (Fremo 1994:11). Den første utgaven var hovedsakelig rettet mot kriminaljournalistikken, som ble satt under massiv kritikk – fra både publikum og andre – i denne perioden (Røssland 2003:51). Nedsettelsen av denne plakaten er et uttrykk for hvor alvorlig denne kritikken ble mottatt av pressen. På det nordiske presse møtet i 1935 var det nemlig en diskusjon angående en ”humanisering av journalistikken” – en diskusjon mange mener var en direkte inspirasjon til den norske Vær Varsom-plakaten (ibid:51).

Plakaten er utformet som et sett regler som *oppfordrer* til god presseskikk. Den er ikke tiltenkt funksjonen som et rigid regelverk som tvinger pressen å oppføre seg på en bestemt måte, men er mer et sett normer som tilsier hvordan pressen bør oppføre seg. Siden den ikke pålegger pressen et strengt regelverk, blir også pressens etiske valg – eksempelvis om en bør identifisere en forbryter eller ikke – i stor grad preget av skjønn. Dette kan være en del av forklaringen på hvorfor identifiseringspraksisen har vært vilkårlig gjennom pressehistorien, noe både Skjalg Fremo, og Lars Arve Røssland og Bjarne Kvam har påpekt i sine respektive verk *Presseskikk* (1994) og *Tilfeldig Gapestokk* (1998).

Vær Varsom-plakaten ble altså lansert i 1936 som et sett konvensjoner pressen bør ta hensyn til for å utvise god presseskikk, og den har siden blitt revidert flere ganger – sist i 2007¹. Organet som skal håndheve reglene ble opprettet i samme periode som plakaten, og var også et tilsvar til kritikken mot datidens kriminaljournalistikk.

¹ http://presse.no/Hva_er_presseetikken/

3.1.2. PFU

Norsk Presseforbunds faglige utvalg – forløperen til dagens Pressens Faglige Utvalg (som heretter vil omtales som PFU) – ble opprettet i 1928 av Presseforbundets hovedstyre. En vesentlig årsak til dets opprettelse var en bekymring for hvordan kriminaljournalistikken hadde utviklet seg (Røssland 2003:43). For å forklare hvorfor organet ble opprettet akkurat dette året – forøvrig den 22. september – beskriver Lars Arve Røssland Aftenposten sin dekning av to drapssaker denne måneden i dette året i sin bok *Kriminelt* (2003). Disse regnes for tidstypiske, og er gjennomsyret av de fire kjennetegnene ved denne tidens kriminaljournalistikk. Sakene ble også viet stor plass i avisen – sannsynligvis også i andre aviser – og disse sakene kan ha vært viktige for at organet ble opprettet på akkurat dette tidspunktet (ibid:43). Det ble nemlig opprettet i 1928, men kom ikke i arbeid før i 1930, og det var slik tydeligvis viktig å sende et signal til pressen og kriminaljournalistikken, noe som ble gjort gjennom å nedsette et kontrollorgan, selv om det ikke kom i arbeid før noen år senere.

Det paradoksale med PFU sitt arbeid på 1930-tallet, og egentlig frem til 1960-årene, var at kriminaljournalistikken – genren som nok var den viktigste grunnen til organets opprettelse – *glimret med sitt fravær* (ibid:52). Hovedsakelig var det den politiske journalistikken som ble organets skyteskive, noe som nok hadde å gjøre med den fiendtlige polemikken mellom avisene på denne tiden. Pressen var jo som kjent en partipresse, og det var en demping av denne fiendtligheten som stod i fokus (Ottosen, Røssland og Østbye 2002:80).

På 1960- og 1970-tallet skjedde en utvikling i PFUs klagesaker. Plutselig ble kriminaljournalistikken en fremtredende genre for utvalget, og igjen ble det uttrykt bekymring for tilstanden i norsk kriminaljournalistikk.

3.2. Autoritetsbygging og selvstendiggjøring

På 1960-tallet ble kriminaljournalistikken en fremtredende genre i utvalgets klagesaker etter å ha vært bortimot fraværende i over tjue år (Røssland 2003:52). Hvordan kan dette forklares? Skyldes det en endring hos PFU, i kriminaljournalistikken, eller rett og slett en økning i kriminalitet på denne tiden?

Flere peker på at en viktig faktor for den drastiske forandringen var profesjonaliseringsprosessen som pressen gjennomgikk på denne tiden. Samtidig hadde PFU gjennomgått en autoritetsbygging, og etterhvert utviklet en respekt for presseetikken og utvalget, både blant journalister og i allmennheten (Røsland 2003:53). Kombinert gjorde dette at kriminaljournalistikken på 1960-tallet fremsto drastisk annerledes enn årene før, og saker fra denne genren ble stadig hyppigere behandlet av utvalget (ibid:53). Det trenger derfor ikke å ha vært noen økning i hverken kriminalitet eller kritikkverdig kriminaljournalistikk, selv om PFU fikk mer å henge fingrene i – de trengte simpelthen å markere seg som et selvstendig organ, samtidig som kriminaljournalistikken ble en stadig mer synlig genre i pressen. Også Fremo kom frem til at 1960-tallets kriminaljournalistikk fremsto annerledes, og en betydelig forskjell lå i hvordan identifiseringsproblematikken ble behandlet. Han beskriver den slik:

”[...]Konklusjonen må likevel bli at sammenlignet med tidligere år la avisene i 1968 betydelig større vekt på personvern for lovbrysterne, og tilsvarende mindre vekt på å gi leserne opplysninger om hvem som ble utsatt for etterforskning og straff. [...] Den omfattende anonymiseringen viser at avisene i 1968 ikke så det som noen naturlig oppgave å informere om hvem som begikk alvorlige lovbrudd, for eventuell å advare leserne mot lovbrysterne.[...]”

(Fremo 1994:120,121)

Kriminaljournalistikken endret seg ganske radikalt, og der normen før var å identifisere, var den nå å anonymisere. Her finner man igjen noe av et paradoks. For selv om kriminaljournalistikken på denne tiden tydeligvis beveget seg nærmere Vær Varsom-plakatens idealer om anonymisering over identifisering, ble den samtidig en stadig hyppigere gjenganger i PFU sine klagesaker. Dette kan til en viss grad forklares ved at utvalget trengte å markere seg som et uavhengig organ, men det er fremdeles betenkelig at kriminaljournalistikken på denne tiden fremkalte de reaksjonene den gjorde, med tanke på at den på mange måter beveget seg mot det bedre, og i retning Vær Varsom-plakatens idealer. En annen årsak kan være at kriminaljournalistikk – i historisk forstand – har hatt en relativt lav status innad i pressen. Dette synet på kriminaljournalistikken er relatert med det som rådet i USA i forbindelse med populærpressens – og samtidig kriminaljournalistikkens – fremvekst. Det var ikke *hvordan* kriminalsaker – da spesielt alvorlige saker, som for eksempel mordsaker – ble omtalt som var det problematiske, men det faktum at de *i det hele tatt* ble omtalt, og

PFU følger på mange måter dette tradisjonelle synet på kriminaljournalistikk (Røssland 2003:52).

I pressehistorien finner man flere paradokser, og de overnevnte er noen. Hvordan PFU oppfatter at en ideell kriminaljournalistikk bør være, og det faktum at utvalget trengte tid til å bygge autoritet for både Vær Varsom-plakatens prinsipper og utvalget i sin helhet, kan forklare dette til en viss grad. Likevel er det vanskelig å forklare at det tok over tjue år før kriminaljournalistikken ble fremtredende i utvalgets saker, med tanke på at den tidligere kriminaljournalistikken var betraktelig mer problematisk enn den som ble skyteskiver for utvalgets avgjørelser på 1960- og 1970-tallet (og det vil nok fremdeles forbli noe av et paradoks).

Samtidig som utvalget stod tydeligere frem på denne tiden, ble det også klart at visse former for kriminalitet nå ble behandlet på en annen måte av pressen. Noen stoffkategorier tilsa lavere terskel for identifisering, mens andre tilsa en høyere terskel. Blant de som tilsa lav terskel var *narkotikasaker* (en kriminalitet man satte spesielt fokus på i denne perioden), *økonomisk kriminalitet*, og *hvilken posisjon* sakens involverte innehar i samfunnet (offentlig kjente personer) (Brurås sitert i Kvam og Røssland 1998:171). I følge Fremo ble også tiltalte i *spionsaker* identifisert, samt *drapsmenn* – dette uansett om de var unge, eller på et tidlig stadium i etterforskningen (Fremo 1994:120). Saker med *unge forbrytere*, *utilregnelige gjerningsmenn*, *sedelighetssaker*, *incest-saker* og andre saker med *barn involvert* samt *familietragedier* tilsa en høyere terskel for identifisering – noe de nok fremdeles gjør (Kvam og Røssland 1998:173). Dette er også stoffkategorier som Vær Varsom-plakaten oppfordrer til å håndtere med spesiell varsomhet, så det er vel ikke overraskende at de tilsier en høyere terskel for identifisering.

Ser man disse kategoriene i sammenheng med Lommemann-saken ser man at den burde tilsi en høy terskel for identifisering – det er jo en sedelighetssak med barn involvert. Likevel var det politiets *ønske* om at pressen skulle avstå fra identifikasjon som var den *tungtveiende* grunnen til valget av anonymisering (hadde ikke politiet kommet med et slikt ønske skal man ikke se bort i fra at personen hadde blitt identifisert). Hvordan kan dette forklares? Dette er noe som vil drøftes senere. Samtidig kommer det frem av disse stoffkategoriene at familietragedier – og derfor også selvmordssaker – hadde (og har nok fremdeles) en høy terskel for identifisering.

Det fins flere likheter mellom hvordan sedelighetssaker – hovedsakelig med barn involvert – og selvmord både omtales i media og i samfunnet forøvrig. Begge emnene har historisk sett vært meget tabubelagt og stilt journalister ovenfor både tunge oppgaver og etiske overveininger. Emnene blir også omtalt i Vær Varsom-plakaten, og også her er ordlyden ganske lik (sedelighetssaker med barn involvert blir ikke omtalt eksplisitt, men barns personvern blir omtalt):

”4.8. Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet. Dette gjelder også når foresatte har gitt sitt samtykke til eksponering. Barns identitet skal som hovedregel ikke røpes i familietvister, barnevernsaker eller rettssaker.”

”4.9. Vær varsom ved omtale av selvmord og selvmordsforsøk. Unngå omtale som ikke er nødvendig for å oppfylle allmenne informasjonsbehov. Unngå beskrivelse av metode eller andre forhold som kan bidra til å utløse flere selvmordshandlinger.”²

I den første Vær Varsom-plakaten stod det faktisk at selvmord – sammen med selvmordforsøk og sinnssykdom – ikke burde omtales, med mindre det forelå ’ekstraordinære’ forhold. Dette henger nok sammen med at det var vanlig praksis i journalistikken på 1920- og 1930-tallet å navngi dem som hadde begått selvmord, og paragrafen i Vær Varsom-plakaten var et uttrykk for at man mente at denne utviklingen hadde gått for langt. Som paragrafen over uttrykker har dette endret seg, noe som nok henger sammen med at selvmord ikke lenger kun vurderes som en personlig tragedie, men også som et *sosialt problem*. Det eksisterer et ønske om åpenhet rundt emnet, heller enn å tie det i hjel (Lamark og Andreassen 2007:7).

Med unntak av 1920- og 1930-årenes journalistikk har temaet blitt behandlet med silkehansker. Man anonymiserte personer og omtalte deres dødsårsak – noe man fremdeles til en viss grad gjør – ved hjelp av formildende eufemismer (ibid:46). Dette er nok noe man på mange måter også kan overføre til sedelighetssaker hvor barn er involvert. Også dette temaet har vært meget tabubelagt, og det er først i de senere årtier det har utviklet seg en større grad av åpenhet rundt dette, og flere personer har stått frem med sine historier. Dette har flere årsaker, og en av dem kan være det som ble et stort tema i pressens dekning av Lommemann-

² http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

saken, nemlig bagatellisering. Dette kan ikke sies å være et fellestrekk med selvmord, men kan nok ha vært viktig både for pressens omtale av sedelighetssaker, og for hvordan politiet vurderte sakene – en kritikk de også ble utsatt for i forbindelse med Lommemann-saken. Et annet problematisk element ved omtale av selvmord og sedelighetssaker er de sosiale stigma pårørende og ofre – og følgelig også mistenkte (uansett om de er skyldig eller ikke) – utsettes for. Nettopp av denne grunn er det viktig at pressen foretar nøye overveide beslutninger i deres omtale av slike saker. Dette aspektet gjør avveiningen av ytringsfrihet versus personvern spesielt vanskelig i saker hvor noen er siktet for overgrep mot barn – uansett hvor omfattende saken er. På den ene siden har man et klart informasjonskrav ovenfor publikum om å formidle nyheter om kriminaliteten som foregår i samfunnet, samtidig som man må vurdere om dette samme publikumet har krav på å vite *hvem* som har begått denne kriminaliteten.

PFU sine avgjørelser fungerer kun som *eksempler* til etterfølgelse, og Vær Varsom-plakaten tilsier hvordan en ideell presse *bør* oppføre seg. Dette betyr at etiske overveielser i stor grad blir overlatt til de forskjellige redaksjoner. Én måte man kan forklare valgene som tas er å undersøke hvordan pressen selv ser på sin rolle i samfunnet, og hvilke etiske ideer som ligger til grunn for valgene som foretas.

3.3. Pressens samfunnsoppdrag

Én dimensjon ved hvordan pressens aktører vurderer sin rolle i samfunnet, handler nettopp om hvordan det er et *oppdrag*. I denne ideen er samfunnet oppdragsgiver og pressen eksekutør, styrt *uten* subjektive faktorer. På denne måten skal den journalistiske overvåkingen av samfunnet og dets aktører være verdi- og partinøytral. Dette er det såkalte *objektivitetsidealet*, som handler om hvordan pressens aktører skal være nettopp objektive, saklige og balanserte (Brurås 2000:38). Dette er ikke et krav fastsatt i Vær Varsom-plakaten, men et ideal som har vokst frem i etterkrigstiden, og som har ført til at journalisters personlige refleksjoner og meninger bare skal komme til uttrykk i kommentarspaltene. Denne ideen om at journalister skal være objektive og verdinøytrale har blitt grundig kritisert, og kritikken har hovedsakelig gått ut på at det er umulig for mennesker å være nøytrale og objektive. Det vil alltid være en grad av subjektivitet – for eksempel i utvalg og prioritering – i saker som skrives og publiseres av mennesker (ibid:41).

I boken *Pressen er løs!* (1999) presenterer Odd Raam et begrep som henger sammen med dette objektivitetsidealet, nemlig *objektivering* (Raaum 1999:68). Dette er et nyere fenomen, og handler om grunngevingen av valg som journalister foretar, og fungerer på mange måter som en slags journalistisk hjemmel – noe journalister kan referere til når de konfronteres med valgene de har tatt (ibid:68). I forbindelse med identifisering i pressen er nok en av de mest brukte hjemlene at personen har brutt norsk lov. Disse to ideene henger tett sammen, og mens objektivitetsidealet omhandler hvordan noen mener den ideelle journalist (og journalistikk) bør være, handler objektivering om hvilke *ryggdekning* pressen har; altså med hvilken rett en for eksempel har til å påføre en person publisitetsstraff gjennom identifisering (ibid:69).

Begge disse ideene handler til en viss grad om hvordan pressen møter det såkalte *informasjonskravet* eller *informasjonsbehovet* de har ovenfor publikum. Dette er et omdiskutert begrep, og det omhandler de grunnleggende demokratiske verdiene ytringsfrihet og personvern – temaer som vil drøftes i neste kapittel. Men for å forstå hvordan journalister foretar valg som kan sies å oppfylle for eksempel dette informasjonskravet, kan det være nyttig å se på noen av de etiske grunnsynene som kan sies å eksistere i dette yrket, og som derved legger føringer for de valg som tas.

Det eksisterer flere grunnsyn på etikk blant journalister, og et av disse er såkalt *pliktetikk*. Etiske vurderinger i et slikt perspektiv er ikke situasjonsbestemt, og prinsippene gjelder uten unntak. I praksis vil det si at når journalister foretar sine etiske vurderinger, må de vurdere om de handler etter en regel de skulle ønske var allmenn. Eventuelle konsekvenser skal ikke vurderes; det viktige er at man foretar det etisk *rette* valget (Brurås 2000:276). Det fins noen presseetiske konvensjoner som tilsynelatende kan forklares med et slikt perspektiv, herunder informasjonsplikten. I sin bok *Etikk for journalister* (2000), nevner Svein Brurås også menneskerettighetene og sannhetskravet som pliktetiske normer. Likevel er det i de fleste tilfeller mer komplekst enn som så, selv om de i noen tilfeller kan virke nærmest pliktetisk av natur, som for eksempel kildevernet. Begrunnelsen for dette ligger dog i at det skal forhindre represalier mot kildene, og begrunnelsen er på den måten *konsekvensetisk* (ibid:276,277).

Dette er et annet syn på etikk, og fokus er her på konsekvensene av handlingene som foretas. Der pliktetikken er opptatt av om handlingen er rett, er konsekvensetikken opptatt om

handlingene medfører *gode* eller *dårlige* konsekvenser (ibid:272). Mange journalister ville nok innvende, og si at man ikke skal ta hensyn til konsekvensene av hva som publiseres, og fokusere på plikten og oppdraget man har i å informere publikum – uansett hvilke konsekvenser det skulle bære med seg – og her ser man hvordan objektivisering og pliktetikk på mange måter hører sammen (ibid:269). Konsekvensetikken er nok likevel viktigere for journalister enn mange vil innrømme. I situasjoner hvor man vurderer å identifisere en person, hva er det da som ligger i vektskålene? Det er nemlig ikke bare ytringsfrihet og personvern, men konsekvensene det innebærer for personen det handler om – tilleggstraffen man blir utsatt for gjennom en slik identifisering. Dette er mye av grunnen til at man har en hovedregel i det presseetiske sett av konvensjoner som tilsier at en ikke skal identifisere i retts- og kriminalreportasjer. Denne presseetiske paragrafen ser gjerne pliktetisk ut, men den har en tydelig konsekvensetisk begrunnelse (ibid:270).

Dette er to etiske grunnsyn som kan sies å være fremtredende blant journalister. De er ikke absolutte, og bidrar heller til journalisters yrkesetiske refleksjon – og kan være til assistanse for å finne et etisk grunnlag i presseetikken (ibid:272). Samtidig kan de være nyttige når en vurderer pressen utenifra, og kan være til hjelp når en skal vurdere hvorfor journalister og redaksjoner har foretatt de valgene de har. De to etiske ideene fungerer også på mange måter som representanter for dimensjonene ytringsfrihet og personvern. Der en pliktetiker kan mene at en person bør identifiseres fordi man har en plikt ovenfor publikum, eller at det er det etisk rette valget, kan en konsekvensetiker vurdere skadene som vil påføres denne personens omdømme som for store, og slik prioritere personvernet over ytringsfriheten.

.

3.5. Oppsummering

Kriminaljournalistikken, PFU og Vær Varsom-plakaten har blitt stilt ovenfor mange utfordringer gjennom historien, og nå står de ovenfor nye. For selv om internett har eksistert i rundt tjue år, er det først de siste årene at det har blitt problematisk hvordan de uredigerte kanalene man finner her, tas i bruk av allmennheten. Informasjonen som spres er gjerne opplysninger som har blitt publisert i media, og ofte blir det også publisert enda mer utfyllende informasjon.

Hvorfor er dette problematisk for pressen? Jo, nettopp fordi det ikke fins en klart definert måte å forholde seg til dette fenomenet. Hvordan skal for eksempel pressen forholde

seg til det faktum at brukere av Facebook og andre diskusjonsfora brukte informasjonen som ble publisert i de tradisjonelle presseorganer til å finne identiteten til den da siktede i Lommemann-saken? Og hvordan skal man videreformidle hva som foregår i disse nettsamfunnene og diskusjonsforaene uten å stå i fare for samtidig å indirekte identifisere vedkommende? Det faktum at personvernet står så svakt på internett er jo utvilsomt en viktig nyhet å formidle til offentligheten, men samtidig står man i fare for å svekke personvernet i egne medier gjennom omtale av dette temaet.

Dette er spørsmål som det neste kapitlet vil handle om, og da spesielt kampen mellom ytringsfrihet og personvern. En kamp som ikke bare utkjempes på internett, men også i de tradisjonelle presseorganene. Det er jo nettopp disse verdiene som brytes mot hverandre når det drøftes hvorvidt en person bør identifiseres eller ikke.

4.0. Den fjerde statsmakt

I Vær Varsom-plakatens paragraf 4.7 uttales det at: ”Identifisering må begrunnes i et *berettiget informasjonsbehov*.”³ For å forklare hva som skal til for at det fins et ’berettiget informasjonsbehov’ – et begrep som har blitt drøftet frem og tilbake – vil det være nødvendig å undersøke de underliggende verdiene det handler om når man snakker om dette. Disse verdiene er ytringsfrihet og personvern. Nettopp i skjæringspunktet mellom disse to grunnleggende ideene er det mediene opererer når de identifiserer personer med navn og bilde. Etter en gjennomgang og drøfting av dette forholdet, drøftes det hvordan identifisering i pressen foregår, og hvilke utfordringer pressen møter den nyere tid – etter internettets fremvekst. I drøftingen av identifikasjonsspørsmålet blir også Nils E. Øys *identitetstrapp* presentert.

Den neste delen av kapitlet omhandler hvordan pressen står ovenfor nye utfordringer i møte med ny teknologi, i forbindelse med fremveksten av internett. Her drøftes det også hvordan nettsamfunnet Facebook fungerer, siden dette er et uttrykk for et enda nyere fenomen, nemlig såkalte *sosiale nettmedier*, samt at det også drøftes hvordan denne uredigerte informasjonsformidlingen kan sies å være problematisk for pressen.

4.1. Ytringsfrihet

Man sier gjerne at pressen har visse plikter ovenfor publikum i et demokratisk samfunn, og en av disse pliktene består i å formidle informasjon – samt fungere som arena for meningsutveksling rundt denne informasjonen (Brurås 2000:29). I en større sammenheng er det tydelig at dette handler om *offentlighet* og *ytringsfrihet*. Ytringsfriheten er historisk sett en term som er knyttet til den vitenskapelige fornuft, til et begrep om individuelle rettigheter og et skille mellom en offentlig og privat sfære. Begrepet stammer fra opplysningstidens samfunnstenkning, og er slik ganske moderne – et begrep som gjerne har vært unntaket, og ikke regelen (i et enevelde ville det nok eksempelvis være en særdeles begrenset ytringsfrihet). Ytringsfriheten i dag begrunnes gjerne med tre prinsipper: *sannhetsprinsippet*, *autonomiprinsippet* og *demokratiprinsippet* – det sistnevnte er nok det viktigste i denne sammenheng (NOU 1999:20).

³ http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

Dette første prinsippet stammer igjen fra opplysningstiden. Det omhandler hvordan sannhet nås gjennom dialog og meningsutveksling, hvor fremsatte meninger kan endres i møte med annen informasjon og andre ideer. Dette omhandler først og fremst temaer som er utsatt for grader av fortolkning eller sannsynlighet – det vil eksempelvis være meningsløst å diskutere matematiske eller logiske sannheter. Det handler om menneskers feilbarlighet, og kun gjennom å høre på hverandre og gjennom meningsutveksling kan man komme frem til bedre begrunnede oppfattelser, gjennom å vurdere saker fra forskjellige vinkler (ibid:20). I denne sammenheng kommer pressens funksjon til syne. Pressen skal både opplyse publikum, slik at man kan få en fruktbar meningsutveksling hvor man kan vurdere saker fra flere ståsteder, samt fungere som arena for denne meningsutvekslingen. Det er også viktig å bemerke seg at pressens aktører – nemlig journalistene – også er meningsbærende aktører, og at journalistene spiller en aktiv rolle i denne meningsutvekslingen (ibid:59).

Det andre prinsippet omtales som autonomiprinsippet, og omhandler forestillingen om 'det myndige mennesket.' Her handler det om individers (menneske)rett til å uttale seg fritt om for eksempel politiske forhold. Dette er en tradisjon som står spesielt sterkt i USA, noe som også har gitt seg utslag i et meget omfattende vern om ytringsfriheten i dette landet (ibid:21).

Demokratiprinsippet er det tredje prinsippet, og det fins tre aspekter ved dette, nemlig *informasjonsfrihet, den offentlige meningsutveksling og offentlighet som kontroll*. I denne sammenhengen er det nok informasjonsfriheten og offentligheten som kontroll som er av størst viktighet. Førstnevnte er også en menneskerett – artikkel 10. Forutsetningen for at denne informasjonsfriheten skal fungere ligger i at relevant informasjon er *tilgjengelig*, noe som igjen tilsier at det må være offentlighet rundt viktige samfunnsprosesser. Uttrykk for dette kan eksempelvis være offentlighet i rettssaker og den såkalte 'offentlighetsloven' – som omhandler åpenhet i forvaltningens saksdokumenter (ibid:23). Grunnen til dette kravet om åpenhet er at man trenger å gi makten et ansikt – man må ha noen å holde ansvarlig – og her kommer pressen inn. En viktig del av samfunnsoppdraget er nemlig å oversette fra andre felt – ofte representert ved det politiske feltet – og ut til det store publikum (ibid:59). På denne måten bidrar man til å gi makthaverne et ansikt, samtidig som man også bidrar til at man får et fornuftig forhold til hvordan disse kreftene fungerer.

Disse tre prinsippene henger tett sammen, og dette illustreres for eksempel i forbindelse med aktiviteten før et stortingsvalg. Hvis man tar det siste først, er man avhengig

av informasjon rundt prosessene som skjer når et valg foregår, samt hva de forskjellige partier står for, og – ikke minst – hva de har utrettet tidligere. Her er demokratiprinsippet, og dets krav om åpenhet, viktig. Videre forutsettes det ideelt at det foregår en interaksjon, en meningsutveksling, mellom myndige, selvstendige mennesker, før et valg foretas. Denne deliberasjonen er imperativ for å kunne ta et velbegrunnet og rasjonelt valg, og her spiller mediene en viktig rolle som både formidlere av informasjon og som arena for meningsutvekslingen. På denne måten kommer det tydelig frem hvilke viktige roller ytringsfriheten, og pressen, spiller i et demokratisk samfunn.

Betydningen av offentlighet og åpenhet har også en annen viktig funksjon, nemlig offentlighet som kontroll funksjonen. Denne består i at offentlighet også fungerer som grunnlag for kontroll av maktthaverne, både de offentlige og private. Det kan nemlig argumenteres for at det er i det offentlige rom at enkeltindividets viktigste vern mot maktovergrep ligger. Dette handler om det man gjerne kaller *gapestokkeeffekten*, og hviler på en frykt for offentlighet (ibid:24). Her spiller pressen og mediene en viktig rolle. Denne består i å overvåke myndigheter og liknende maktinstitusjoner, for å fungere som en slags motmakt til disse – en som 'står på allmennhetens side;' lojaliteten skal ligge hos publikum. For å kunne utfylle denne funksjonen er det selvfølgelig viktig at mediene er totalt uavhengig slike institusjoner, noe som nok er mer et ideal enn en realitet. Dette betyr ikke at pressen svarer til maktinstitusjonene, men at det vil være urealistisk å forvente at journalister utøver sine idealer uten påvirkning fra sine omgivelser – altså ulike grupper, interesser og liknende – og systemet de selv er en del av. Pressen er jo ikke kun et idealistisk foretak, det er også en bedrift som skal ha økonomisk profitt (Brurås 2000:35-36).

Ytringsfriheten er et grunnleggende element ved det moderne demokratiet, og pressen spiller en uvurderlig rolle. Samtidig går det visse grenser for denne ytringsfriheten, og en del av pressens funksjon består nettopp i å filtrere ut urelevant informasjon (ibid:32). Nettopp her kommer en annen viktig verdi til syne – en menneskerett; representert gjennom retten til privatliv – nemlig personvernet. Det er ikke alt som *bør* publiseres, og avveiningen mellom ytringsfrihet og personvern er en type avveining som både har stilt pressen i vanskelige situasjoner, og som har ført til moralsk indignasjon i allmennheten.

4.2. Personvern

Personvern som idé har tradisjonelt sett stått svært sterk i Norge, og et eksempel på dette er at bruk av mortifikasjon i norsk rettspraksis kan spores helt tilbake til 1600-tallet (Kvam og Røssland 1998:75).⁴ Personvern er likevel et begrep som historisk sett har vært preget av stor grad av terminologisk uklarhet. I Norge har man blant annet brukt begrep som 'personlighetsvern' for å beskrive det samme, mens man har hatt en tilsvarende debatt i utlandet – i mange engelsktalende land har begrepet 'privacy' blitt diskutert på liknende måte. På 1970-tallet ble dog begrepet 'personvern' hyppigere tatt i bruk. Det var det rettsinformatiske forskningsmiljøet ved Universitetet i Oslo som tok det først i bruk, men det tok ikke lang tid før det ble brukt også i andre miljøer – da gjerne i sammenheng med den begynnende elektroniske behandlingen av personopplysninger som startet på denne tiden (NOU 2009:29). Selve begrepet 'personvern' er altså nært relatert med det moderne informasjonssamfunnets teknologi – en teknologi som begynte å skyte fart på 1970-tallet – og selv om det har røtter langt tilbake i historien, er det først etter informasjonssamfunnets fremvekst det virkelig har blitt et relevant begrep. Begrepet er komplisert, og på mange måter særnorsk – våre naboland bruker relaterte termer som 'integritet' (Sverige) og 'persondata' eller 'personinformasjon' (Danmark) (ibid:30). Begrepet er altså moderne, og har en noe uklar begrepsmessig historie. Men hva innebærer det egentlig?

En viktig side av personvernbegrepet handler om ethvert menneske sin rettighet som begrenser offentlige myndigheters mulighet til å registrere og lagre enkelte former for informasjon om samfunnsborgerne. Dette er noe som gjøres i diktatoriske samfunn, og denne retten er en viktig faktor for demokratiet – det handler igjen om samfunnsmedlemmers myndighet og frihet fra maktbruk fra maktinstitusjoner (ibid:34). Denne siden av termen omhandler *vern av personopplysninger*. Begrepet består dog av flere dimensjoner, og en annen av disse er *vern av personlig integritet*. Denne dimensjonen av begrepet omhandler retten til et privatliv, og vern av den enkeltes autonomi. Dette handler om samfunnsmedlemmers rett til å uttrykke seg som selvstendige mennesker, og vern om deres mulighet til å opptre som komplette mennesker med egne oppfatninger, meninger og ideer (ibid:36). Her er det tydelig at begrepene ytringsfrihet og personvern ikke kun er opposerende

⁴ Dette begrepet stammer fra jussens verden, og omhandler hvordan en fornærmet kan kreve utsagn beregnet som maktesløse og døde, om de ikke kan bevises – en tradisjon som er særegen for norsk og islandsk lovgivning (Kvam og Røssland 1998:83).

krefter, men at de også er overlappende – for dette er på mange måter det samme som autonomiprinsippet handler om.

En viktig side ved termen i denne sammenhengen er den som omhandler *vern av privatlivets fred*. Igjen handler dette om forutsetningene om at det fins noe som tilhører den private sfære og noe som tilhører den offentlige – en privatperson er i så måte en som ikke er en del av det politiske eller offentlige rom. Det ironiske er at grensen mellom hva som regnes som offentlig og hva som regnes som privat, er selv offer for offentlig deliberasjon (ibid:37). I de senere år har det skjedd en utvikling i denne distinksjonen, og det blir stadig vanskeligere og for eksempel skille politikeren Jens Stoltenberg, fra personen Jens Stoltenberg. Det har skjedd en endring i retorikken, og man er nå mer tilbøyelig til å vurdere eksempelvis politikere som *hele mennesker* – ikke kun som politikere – siden de avslører stadig mer av intimsfæren sin, dette utfordrer også media i andre sammenhenger (NOU 2009:38, Johansen 2002).

Media stilles ofte i en posisjon hvor det vurderes hvorvidt det bør publiseres informasjon om en persons integritet, privatliv, ære, personlige forhold eller liknende. Når mediene står ovenfor denne problemstillingen er det verdiene ytringsfrihet og personvern som veies mot hverandre. Disse verdiene er i utgangspunktet likeverdige, noe som gjør utfordringene store fra sak til sak (NOU 2009:94). Faktorene som avgjør om pressen velger identifikasjon eller ikke, handler stort sett om *hvem* som er involvert, forbrytelsens *alvorlighetsgrad* og *hvilket stadium* saken befinner seg på. Dette betyr at profilerte personer – i betydningen offentlige personer – har et svakere personverne enn privatpersoner, uansett hvilken alvorlighetsgrad forbrytelsens art er av. Er det en ukjent gjerningsmann – en privatperson – som er involvert handler det oftest om hvor alvorlig forbrytelsen er og hvor langt i etterforskningen politiet har kommet (Kvam og Røssland 1998:166). På denne måten får man en slags forståelse for når man bør identifisere, noe som fører til at det blir en avveiningssak for hver enkelt redaksjon, som igjen kan føre til en både vilkårlig identifiseringspraksis og – som vil bli kommentert senere – store forskjeller i *grad av identifisering*.

Utfordringene er store når den private sfære kommer i det offentlige lys. Ikke bare er dette utfordrende for mediene og de som skulle stå i fare for å bli tema for denne debatten, men det kan også forringe selve den offentlige diskursen, noe som kan eksemplifiseres ved noen politikeres overdrevne fokus på deres egne privatsfære (NOU 2009:95). Men det er ikke

bare i den tradisjonelle pressen ytringsfrihet og personvern brytes mot hverandre, også på internett foregår det en kamp mellom disse verdiene. En kamp som hovedsakelig foregår uten redaksjonell redigering.

4.2.1. Ytringsfrihet og personvern på internett

På internett fins det en overflod av forskjellige medier. Alt fra nettaviser – som har samme prinsipielle utforming som deres tradisjonelle papirorganer – til sosiale medier som opererer helt uten form for redaksjonell kontroll; det fins likevel en form for sensur fra 'tekniske tilretteleggere,' det vil si personer som vedlikeholder sidene (ibid:115). Dette voldsomme tilbudet av forskjellige former for nyhetsmedier – både med og uten redaksjonell kontroll – setter disse to grunnleggende verdiene på prøve. Eksempelvis har aktiviteten som foregår på nettets mange forskjellige diskusjonsfora gjerne mer til felles med hva man kan kalle 'sladder' enn nyheter. Som de fleste er klar over, blir det ikke tatt særlig hensyn til personvern når man snakker useriøst med noen om rykter og liknende. Og tilsvarende tas det lite hensyn til personvern på internett. Dette har blitt symbolisert gjennom et stort antall saker de seneste årene, hvor blant annet kjente personers private bilder og liknende har blitt spredt til alle som skulle ønske å se dem (og kanskje noen som ikke skulle ønske å se dem) – noe som igjen har blitt saker som de tradisjonelle mediene har videreformidlet. Med tanke på at denne aktiviteten har mer til felles med sladder enn nyheter, kan det også være verdt å stille spørsmålet om hvorfor dette vies så mye plass i de tradisjonelle mediene?

For hva det egentlig handler om, er hva disse sakene er symptomer på. Nemlig hvor *svakt* personvernet står på internett. Carl-Erik Grimstad spør seg i sin bok *Privatlivets Ufred* (2008) om det gir mening å drøfte presseetikk og normdannelse i aviser og nettaviser, når det foregår en slik neddriving av privatliv og personvern på internett? Han finner sitt svar i Vær Varsom-plakaten, hvor det står at "Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre," altså overvåkingsprinsippet. Han påpeker at det ikke bare er viktig at pressen i vårt multimediale samfunn *beskytter* ytringsfriheten, men at de samtidig pålegger den *begrensninger*, og på denne måten beskytter mennesker fra krenkelser som brudd på personvern eller 'privatlivets fred' (Grimstad 2008:22). Dette er én måte å vurdere hvordan pressen bør vurdere sitt eget samfunnsoppdrag, og pressens stadige avveining av ytringsfrihet versus personvern kommer godt frem her. Grunnen til at det blir vanskelig å beskytte personer

fra uthenging og liknende på internett, ligger i at dette mediet er bygget på prinsippet om fri informasjonsflyt, og var i utgangspunktet ment som et *kommunikasjonsmedium* og ikke et massemedium i tradisjonell forstand – noe det vel heller ikke er (Rasmussen 2006:29). Personvernet er på mange måter sterkere for dem som publiserer potensielt krenkende informasjon, enn for den som blir utsatt for denne krenkelsen – det er ikke uten videre vanskelig å skjule seg bak anonymitetens slør på internett (NOU 2009:116). Samtidig er det tilnærmet umulig å fjerne disse krenkelsene når overtrampene først er blitt begått.

Både ytringsfriheten og personvernet utfordres på internett, og det fins mange andre problemstillinger enn de overnevnte å forholde seg til. Noen av ser vi nærmere på i forbindelse med Facebook og sosiale medier. Men først drøftes det hva som foregår i kriminalsaker når mediene står ovenfor spørsmålet om identifikasjon. Det er nemlig de samme verdiene som brytes mot hverandre her. En identifisering av en (potensiell) forbryter er både et inngrep i privatlivets fred og gjerne også den personlige integritet. Hva er det så som gjør at mediene likevel noen ganger velger å gjøre nettopp dette?

4.3. Identifikasjon

Grunnen til at det er så problematisk å avgjøre om man bør identifisere eller ikke, er at det er to grunnleggende dimensjoner ved det demokratiske samfunnet som brytes mot hverandre. På den ene siden har man ytringsfriheten, som er avgjørende for en velfungerende presse og en offentlig diskurs. På den andre siden har man personvernet, som er tvingende nødvendig for å beskytte private personer fra overgrep både fra offentlige maktinstitusjoner og pressen selv; som blir stadig mer interessert i den private sfære. Det er faktisk tvingende nødvendig med et velfungerende personvern for at ytringsfriheten skal få ordentlige levekår.

Det har også skjedd en historisk utvikling med tanke på identifikasjon i pressen, og man har beveget seg fra en presse som stort sett identifiserte det meste – representert ved 1920-tallets gryende kriminaljournalistikk – til en presse som har anonymisering som hovedregel. Denne bevegelsen fra identifisering som norm til anonymisering begynte på 1960- og 1970-tallet. Profesjonaliseringen av journalistyrket var nok en viktig faktor for denne utviklingen, men samtidig var det i denne perioden begrepet personvern begynte å få fotfeste i flere akademiske miljøer, og det er nok ikke utenkelig at en begrepsfesting av dette vernet kan ha spilt en rolle for utvikling som samtidig skjedde i pressen. Personvernet som

idé' har riktignok lenge stått sterkt i Norge, men en begrepsfesting av ideen kan ha spilt en rolle i pressens utvikling mot anonymisering av kriminelle i denne tiden.

4.3.1. Berettiget informasjonsbehov

I Vær Varsom-plakaten står det at identifisering må begrunnes i et berettiget informasjonsbehov. Hva betyr dette? Vær Varsom-plakaten sier:

”Det kan eksempelvis være berettiget å identifisere ved overhengende fare for overgrep mot forsvarsløse personer, ved alvorlige og gjentatte kriminelle handlinger, når omtales identitet eller samfunnsrolle har klar relevans til de forhold som omtales, eller der identifisering hindrer at uskyldige blir utsatt for uberettiget mistanke.”⁵

I disse tilfellene bør ytringsfriheten vurderes over personvernet, og på denne måten skal ikke identifisering bare fungere som en ekstrastraff – en mediert gapestokk – men det skal også fungere beskyttende ovenfor andre samfunnsborgere. Dette er vel og bra i prinsippet – selv om begrepet er noe flertydig, og overlater mye ansvar til de forskjellige redaksjoner – men fungerer det slik i praksis?

Kvam og Røssland påpeker at praksisen faktisk ofte er motsatt, og at pressen har for vane å identifisere i saker av mindre samfunnsmessig betydning og alvorlighetsgrad. Kanskje er dette fordi konsekvensene ved å identifisere slik også er mindre (Kvam og Røssland 1998:15)? Boken deres, *Tilfeldig Gapestokk*, er nå tolv år gammel, men det fins også nyere eksempler på at pressen velger å anonymisere i alvorlige saker, for så å identifisere i mindre alvorlige saker. Lommemann-saken kan fungere som eksempel på førstnevnte, mens den såkalte Høiby-saken kan fungere som eksempel på sistnevnte. Sistnevnte sak fungerer også som et eksempel på hvordan pressen opererer når den involverte er en person med *slektskap* til en kjent person, og ikke er en offentlig person av valg.

Denne saken omhandlet Espen Høibys voldsdom mot en ekskjæreste – en sak av relativt liten samfunnsmessig betydning – og identifiseringspraksisen i de forskjellige avisene

⁵ http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

delte på mange måter pressen. Grunnen til at saken skapte en slik kløft var at grunnlaget for identifisering lå i slektsforholdet han hadde til kronprinsesse Mette-Marit (bror), og han hadde ingen offentlig rolle – en rolle hvor man selv søker offentlighetens rampelys. Da *Nettavisen* som første avis valgte å identifisere ham, var det liten tvil om at dette ble gjort på grunn av slektskapet, selv om de prøvde å legitimere identifiseringen med at han hadde en fremtredende rolle i SAS, og at han derfor var en offentlig person. Etter at *Nettavisen* valgte å identifisere, fulgte størstedelen av pressen etter (på forskjellige tidspunkt riktignok), og kun *NRK* og *Dagsavisen* opprettholdt anonymiseringen gjennom hele dekningen (Grimstad 2008:277-278). I *Dagbladet* ble det publisert en artikkel som omhandlet hvor forskjellig identifikasjonspraksisen var i dette tilfellet, og hvordan de forskjellige mediene valgte å identifisere personen på forskjellige tidspunkt. Artikkelen het 'Tiltalen som splittet pressen,' og flere prominente pressefolk uttalte seg i denne forbindelse angående identifikasjon i mediene på generell basis.⁶ Generalsekretær i Norsk Redaktørforening, Nils E. Øy (som også laget identitetstrappen, som vil drøftes senere i kapitlet), uttalte seg om saken – og mente at identifisering i denne saken var brudd på god presseskikk:

"Det er meget positivt at ulike medier velger ulike linjer i slike saker. Det viser at de etiske diskusjonene går dypere i redaksjonene nå enn før, da pressen oftere gikk i flokk.[...] Det er ikke noe ved denne påståtte forbrytelsen som er knyttet til mannens familie eller hans stilling. Denne handlingen skiller seg ikke fra tusen andre slike saker som dessverre begås hvert år, uten at gjerningsmennene gjøres kjent."

I følge Øy er det et sunnhetstegn at forskjellige aviser har forskjellig identifiseringspraksis, og han tolker det slik at dette er et symptom på en dypere, mer selvstendig etisk refleksjon innad i redaksjonene. Samtidig er det et faktum at etter *Nettavisen*'s identifikasjon fulgte det store flertallet av norsk presse deres eksempel og identifiserte personen. Det foregikk utvilsomt heftige etiske debatter innad i redaksjonene før personen ble identifisert, men etter han ble identifisert i *Nettavisen*, virket det som debatten la seg, og størstedelen av pressen fulgte *Nettavisen*'s eksempel. Skaden var på mange måter gjort.

⁶<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001030020377&tag=item&words=tiltalen%3Bsom%3Bsp%3Btatt%3Bpressen>

Øy mente også at denne saken var brudd på god presseskikk, og VGs dekning ble klaget inn for PFU i denne sammenheng. Utvalget kom frem til at VG *ikke* hadde brutt god presseskikk, og dommen var som følger:

”Etter utvalgets mening må personer med nær tilknytning til kongehuset regne med spesiell oppmerksomhet fra offentlighetens og dermed pressens side. Dette er likevel ikke tilstrekkelig til at pressen i enhver sammenheng står fritt til å omtale forhold av privat karakter. I det påklagede tilfellet mener utvalget imidlertid at det måtte få særlig betydning for beslutningen om identifisering at en nærstående slektning av kongehuset var tiltalt for et alvorlig lovbrudd. Dessuten konstaterer utvalget at klageren selv underveis i saken har brakt inn sin relasjon til kronprinsessen.

Selv om enhver redaksjon står ovenfor selvstendige avgjørelser i en sak som denne, registrerer utvalget at klagerens identitet var offentlig kjent lenge før VGs omtale av tiltalen mot ham.

Verdens Gangs har ikke brutt god presseskikk.”

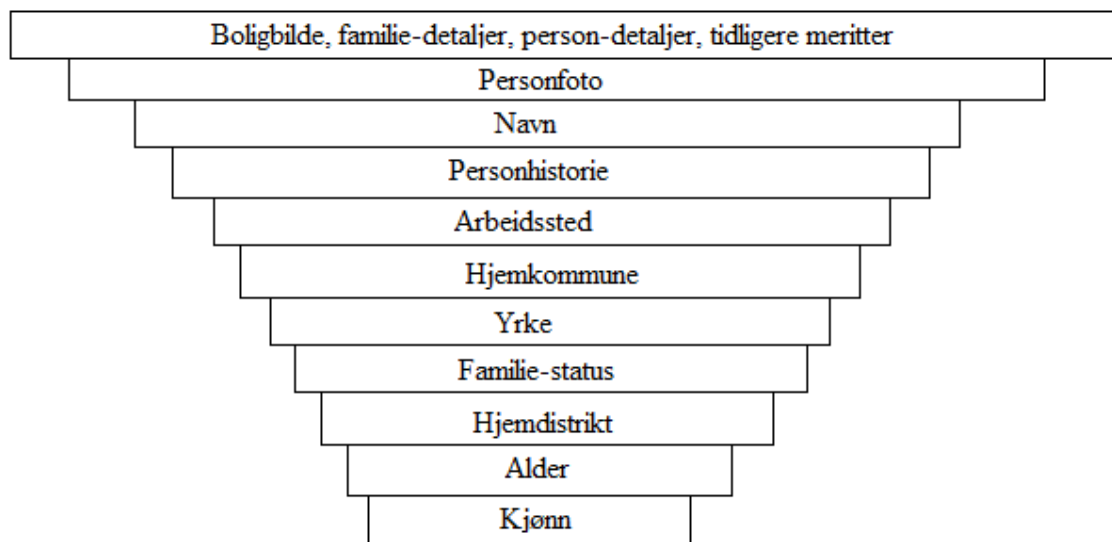
(ibid:280)

Det bør her bemerkes at avgjørelsen var preget av feil premisser. Høyby hadde blant annet ikke ’brakt inn sin relasjon til kronprinsessen,’ tvert i mot hadde han holdt den bevisst utenfor – og flere slike feil preget PFUs behandling av saken (ibid:280). I denne sammenheng er det interessant at utvalget tar hensyn til at ’klagerens identitet var offentlig kjent lenge før VGs omtale.’ Betyr dette at det er formildende at identiteten til personen allerede var kjent i allmennheten? Vil det også være formildende hvis identiteten til en tiltalt i en kriminalsak blir publisert på internett før pressen velger å identifisere vedkommende? Dette vil drøftes videre i forbindelse med de nye utfordringer pressen møter på internett. Denne saken er også relevant siden den da siktede, og nå tiltalte, i Lommemann-saken også har et nært slektsforhold til en kjent figur i bergensområdet.

Avslutningsvis bør det nevnes at PFU gjennom å frikjenne VG, samtidig sier at det eksisterte et ’berettiget informasjonsbehov’ hos publikum på grunnlag av at vedkommende hadde et nært slektsforhold til en inngiftet person i kongefamilien. Den kriminelle handlingen han begikk var ikke videre alvorlig i et samfunnsmessig perspektiv, og relativt vanlig – tragisk nok. Hadde han vært en ordinær person ville nok ikke pressen engang vurdert å vurdere å identifisere ham. Det er således ikke bare personvernet til kjente personer som blir nedprioritert av pressen, men gjerne også de som har nære relasjoner til disse personene – selv om de skulle ta avstand fra dem.

4.3.2. Identitetstrapp

Espen Høyby ble identifisert ved navn og bilde i denne saken, men det fins mange former for identifisering, og – ikke minst – mange grader av identifisering. Nils E. Øy, som uttalte seg i Høyby-saken har laget et nyttig verktøy som viser hvordan de forskjellige gradene av identifisering kommer til uttrykk, dette verktøyet har fått navnet identitetstrappen, og ser slik ut:

(Kvam og Røssland 1998:206)

Ved å bruke denne trappen kan man få frem hvordan pressens forskjellige identifikasjonstegn fungerer. Som det kommer frem er det mest identifiserende å publisere informasjon om vedkommendes familie, bolig og tidligere meritter, mens det minst identifiserende er når man kun omtaler kjønn. Mellom disse ytterpunktene fins det mange elementer pressen kan bruke til en delvis identifisering/anonymisering. Når pressen velger å bruke en slik delvis identifisering/anonymisering, kan det være av hensyn til de involverte i saken. Identifisering med navn og bilde virker langt mer dramatisk for de involverte enn en delvis identifisering/anonymisering – som da gjerne tilsier en utstrakt bruk av detaljer – selv om de omtalte i praksis er identifisert for en relativt stor krets (ibid:205).

Denne trappen er et viktig verktøy for å undersøke pressen, og da særlig pressens til tider mangelfulle anonymisering. Om dette er gjort bevisst eller ikke fra pressens side er irrelevant, trappen fungerer ganske enkelt som et nyttig hjelpemiddel for å få frem hvilken grad av identifisering eller anonymisering pressen faktisk tar i bruk. Trappen er også nyttig

når en skal illustrere hvordan pressen beveger seg mellom de forskjellige trinnene, og hvordan pressen kontinuerlig beveger seg mellom ulike grader av identifisering. Siden dette verktøyet er velegnet til å illustrere slike sider ved pressedekningen av nyhetssaker vil den være et viktig verktøy i analysekapittelet.

I forbindelse med fremveksten av internett har denne trappen på mange måter fått en fornyet aktualitet (ikke det at den har vært utdatert). Grunnen til dette er at når pressen velger en delvis identifisering/anonymisering, vil informasjonen som publiseres ofte bli brukt i nettets interaktive diskusjonsfora. Når forskjellige aviser så velger forskjellige grader av identifisering, og publiserer forskjellig informasjon om de involverte, kan denne informasjonen brukes aktivt i disse forumene. Slik kan man pusle sammen ulike brikker og finne ut identiteten til hvem det skulle omhandle. Det at publisert informasjon kan brukes på denne måten er et nokså nytt fenomen, og et av flere problematiske elementer pressen støtte – og fremdeles støter på – i forbindelse med internett.

4.4. Redigerte, etter-redigerte og uredigerte medier

Pressen møtte mange utfordringer i møtet internett da det vokste frem tidlig på 1990-tallet. Skulle man overføre papiravisen til internett eller skulle man ha dedikerte nettaviser? Hvordan skulle disse eventuelt finansieres, eller skulle det kanskje være gratis? Dette var bare noen av spørsmålene som pressen ble konfrontert med. Det ble likevel raskt klart at papiravisen var modellen som ble videreført også på internett, både i innhold og utførelse (Rasmussen 2006:32). Samtidig ble det klart at nettversjonen av den tradisjonelle avisen også ville være ganske annerledes, og det er nettopp dette begrepene i tittelen omhandler. De to førstnevnte begrepene er hentet fra *NOU Individ og integritet*, om personvernets stilling, og omhandler henholdsvis tradisjonell 'papir-presse' (redigert) og dens organer på internett – nettavisene (etter-redigert). Begrepet uredigerte medier er lansert av undertegnede.

Både de redigerte og etter-redigerte medier har en ansvarlig redaktør. Dette er en person som kan stilles strafferettslig og sivilrettslig ansvarlig for innholdet, og som også er bundet av yrkesetiske kodekser – som redaktørplakaten (NOU 2009:111). Grunnen til at nettavisene omtales som etter-redigerte medier, er den store mengden innhold som blir produsert av brukerne og som ikke blir utsatt for den samme forhåndssensuren som man opplever i de redigerte medier. Fremgangsmåten flertallet av nettavisene bruker i

behandlingen av interne diskusjonsfora er nemlig redigering i etterkant av at ytringene har funnet sted – kun 40 % av nettavisene utøver forhåndssensur. Nettavisene befinner seg slik i en mellomstilling. De har en fot i den tradisjonelle pressen – med en ansvarlig redaktør og yrkesetiske kodekser som følges – samtidig som de har en fot i den nye digitale verden, hvor ingenting hindrer en ytring i å bli offentlig, selv om den kan fjernes i etterkant (ibid:112).

Det tredje begrepet omfatter de organer på internett som ikke er underlagt noen form for redaksjonell kontroll, og som slik heller ikke følger de tradisjonelle yrkesetiske retningslinjene. Eksempler på slike kan være diskusjonsfora, portaler, blogger og nettsamfunn, og Facebook representerer et slikt uredigert medium i denne oppgaven. Disse uredigerte mediene blir implisitt omtalt i Offentlig proposisjon nr. 19 *Om lov om redaksjonell fridom i media* (2007-2008), og det blir konstatert at denne proposisjonen kun vil ramme elektroniske medium som har tilsvarende formål og funksjon som dagsaviser og andre publikasjoner eller kringkastere (Ot.prp.nr.19:22). Om de uredigerte mediene blir følgende kommentert:

”I utgangspunktet kan offentlege verksemders informasjonsverskemd på nett heller ikkje reknast for å ha ”tilsvarande føremål og funksjon” som dagspresse og kringkasting mv, sjølv om dei skulle drive noko formidling av nyhende og debatt. Det må dessutan vere tale om redigert nyhendeformidling. I dette vil det til dømes liggje ei avgrensing mot tenester som består av tilrettelegging for distribusjon av innhald generert av private brukarar (f.eks. Youtube, Myspace og Wikipedia), der det ikkje vil være naturleg eller praktisk mogleg å ha ein tradisjonell sentral redaktørfunksjon”

(ibid:23)

En vesentlig forskjell mellom de redigerte og etter-redigerte mediene på den ene siden, og de uredigerte på den andre, er hvordan innholdet i de førstnevnte er produsert av personer bundet av yrkesetiske retningslinjer – representert ved både Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten – mens i de uredigerte er innholdet ofte brukergenerert, og det fins ingen overseende redaktør som har ansvaret for hva som ytres, og som kan stilles strafferettslig ansvarlig (ibid:17). Innholdet i de uredigerte mediene er også betraktelig annerledes enn i de redigerte og etter-redigerte, og i eksempelet Facebook er det pleiing av sosiale relasjoner som er hovedformålet, ikke nyhets- eller informasjonsspredning. Når slik spredning av informasjon likevel forekommer, blir det raskt klart at det ikke finnes en ansvarlig redaktør,

og aktiviteten har mer til felles med tradisjonell ryktespredning og sladder, enn nyhetsformidling.

Med tanke på at disse uredigerte mediene ikke er underlagt noen redaksjonell kontroll og slik opererer i en slags annen sfære, kan det være naturlig å spørre seg om dette er noe de redigerte og etter-redigerte mediene – samt PFU – trenger og forholde seg til? Det fins flere måter å vurdere dette på, og en av dem handler om at kan sies å eksistere et ansvarsforhold til informasjonen man publiserer, altså hvordan og hva informasjonen eventuelt kan brukes til. Dette ansvarsforholdet vil drøftes nærmere i analysekapitlet, et ansvarsforhold som kan sies å være tett relatert til hvordan den tradisjonelle '*avis-leseren*' har beveget seg til hva man kan kalle en '*avis-bruker*.'

4.4.1 Ny teknologi, nytt publikum

I de senere år kan det sies å ha skjedd en endring i forholdet mellom publikum og presse. Denne endringen består i hvordan publikum har beveget fra å være tradisjonelle lesere til hva man kan kalle brukere. Der leserne av den klassiske papiravisen leste avisen fra start til slutt, har man nå fått en annen form for lesning. Den nye avis-brukeren leser gjerne de sakene som skulle fange hans/hennes oppmerksomhet – kanskje kun overskrifter og ingresser – og beveger seg fritt mellom forskjellige nettaviser, andre nyhetsmedier eller liknende, uredigerte kanaler. Når pressen så velger å bruke en form for delvis identifisering/anonymisering i for eksempel en kriminalsak, blir det på mange måter naturlig for denne nye avis-brukeren å bruke både de tradisjonelle mediene, samt nettets uredigerte medier. Dette er en ny situasjon for pressen. Før nettets fremvekst kunne en ta i bruk denne delvise identifisering/anonymiseringen, og være tilnærmet sikker på at det kun var en begrenset gruppe mennesker som visste hvem som ble omtalt, og det var følgelig mindre problematisk å dekke en sak på denne måten. Når man nå kan bruke denne informasjonen aktivt til å finne ut hvem som blir delvis identifisert eller anonymisert, for deretter å spre identiteten i andre medier som ikke er underlagt redaksjonell kontroll, stiller det nye krav til pressens publiseringspraksis.

Generalsekretær i PFU, Per Edgar Kokkvold, uttalte seg (implisitt) om dette for en tid tilbake, i forbindelse med en debatt om hvorvidt journalister blottla kildene sine på Facebook (min kursivering):

”Vi journalister lever av uavhengighet og tillit, og denne kan bli svekket i slike forum. Bindinger til kildene kan skape interessekonflikter. [...] Jeg mener ikke at journalister skal være venneløse, men man skal være pinlig nøye med å ikke inngå allianser eller bindinger som kan gjøre det problematisk i forhold til journalistisk frihet. [...] *Nye teknikker endrer jo ikke utgangspunktet for etikken.* Kildevernet må gjelde også når journalister beveger seg i nye kommunikasjonskanaler.”⁷

Uttalelsen har altså ikke formen av en prinsipputtalelse, men kom i forbindelse med en konkret sak. Likevel må det sies at et prinsipp synliggjøres her, nemlig at ny teknologi ikke skal endre utgangspunktet for etikken. I denne saken omhandlet det en viktig presseetisk sak, nemlig kildevernet. Det faktum at pressen beskytter kildene sine er en avgjørende faktor for en fri, kritisk presse, som på denne måten kan tillate personer å fortelle sine historier uten frykt for represalier. De fleste vil vel også være enig i at kildevernet bør gjelde når journalister ’beveger seg i nye kommunikasjonskanaler.’ Kokkvold stiller på mange måter nye krav til dagens journalister, og oppfordrer dem til å – med Goffmanns begrep – oppholde seg ’onstage’ til enhver tid (Meyrowitz 1985:64). Han mener slik at journalister ikke kan være ’kun privatpersoner’ på internett – ei heller på Facebook – og at man til enhver tid må vurdere sine handlinger ut fra rollen som journalist. Om man befinner seg i den virtuelle eller i den virkelige verden er i så måte irrelevant.

Denne uttalelsen kom altså i forbindelse med hvordan journalister blottla kildene sine – hvordan de synliggjorde vennekretsen sin – på nettsamfunnet Facebook, et nettsamfunn som også blir analysert i det neste kapitlet. Det vil derfor være naturlig å se litt nærmere på dette fenomenet.

4.4.2. Facebook

I hennes masteravhandling *Facebooks Forunderlige Verden* (2008) beskriver Marianne Skinstad Facebook som et *vennenettverk* for studenter ved et bestemt universitet i USA – en utpreget, snever subkultur – som siden utviklet seg til å bli et verdensomspennende fenomen. Utviklingen gikk (som så mye annet på internett) raskt, og fra å ha fattige 3000

⁷ <http://web3.aftenbladet.no/innenriks/article447183.ece>

norske medlemmer i 2007, steg antallet til over en million i løpet av 2008, og per 3. november 2009 eksisterte det 2,1 millioner norske medlemmer (Skinstad 2008:1)⁸. Til tross for dette er Facebook fremdeles et vennernettverk – som også kalles sosiale nettverksider – og det er en del av det som blir karakterisert som *web 2.0*. Dette er et omstridt begrep, og dets betydning er fremdeles omdiskutert. Poenget i denne sammenhengen er imidlertid at dette er en betegnelse som brukes på internettsider hvor medlemmene i høy grad er *deltakende*, ofte involvert i *skapingen* av sidenes *innhold*, samt at sidene er *multimodale* (ibid:3). Dette er altså et eksempel på et uredigert medium, og det nærmeste man kommer noen form for redaksjonell kontroll er i nettsamfunnets grupper, hvor man finner personer med stillingen 'admin' – noe mange grupper forøvrig ikke har. Dette er gjerne de som har opprettet gruppen – eller vært delaktig i opprettelsen – og de står i en posisjon hvor de kan styre diskusjoner og slette kommentarer. De har likevel langt fra samme ansvarsforholdet til hva som ytres i gruppene som en redaktør har overfor hva som publiseres i en publikasjon. Og om denne personen skulle melde seg ut av gruppen, ville den også fremdeles eksistere.

For å bli medlem av dette nettsamfunnet trenger man å opprette en såkalt *profil*. Denne består av navn, alder og e-post adresse. Videre kan man foreta diverse operasjoner hvor man kan beskrive interesser, kontaktinformasjon etc. Etter dette kan man gå videre til hva Facebook hovedsakelig handler om, nemlig legge til *venner*. Man kan deretter se disse vennenes profil, samt bilder de eventuelt har lastet opp. Samtidig kan man se hvilke *grupper* disse vennene tilhører, og man kan videre melde seg inn i de gruppene man skulle føle en tilknytning til (ibid:4,5). Diskusjonene som foregår på nettsamfunnet finner ofte sted i nettopp disse gruppene, og foregår på den måten at man etterlater synspunkter som omhandler gruppens tema på en virtuell vegg, som deretter blir kommentert og videre diskutert av gruppens medlemmer. De fleste grupper inneholder også et eget tematisert diskusjonsfora. Det er dog på gruppens vegg mesteparten av interaksjonen mellom medlemmene foregår (ibid:5).

Det var altså i dette nettsamfunnet at journalister kom over problemet med blottlegging av sine kilder. Samtidig støtte de på andre etiske skjær. Nettsamfunnet ble nemlig brukt aktivt som kilde av mediene. Grunnen til at dette er problematisk er at mange av Facebooks brukere ikke er klar over at dette er et offentlig sted, og hva som sies (og publiseres) her kan brukes fritt av journalister. Gunnar Bodahl-Johansen fra Institutt for

⁸ <http://www.synlighet.no/facebook/statistikk-antall-brukere/>

Journalistikk uttalte seg om denne trenden, og mente det var uetisk å gjengi sitater og bilder publisert av vanlige mennesker som ikke hadde som formål å dele dette med den tradisjonelle offentligheten.⁹ Journalisters presseetiske vurderinger er det eneste som står mellom brukernes ytringer og den offentlige sfære. Dette er også en helt ny problemstilling for journalister å forholde seg til, en som var ganske utenkelig bare for et par år siden. Med tanke på at aktiviteten som foregår her også har mer til felles med sladder og ryktespredning, er det problematisk hvordan pressen tyr til dette nettsamfunnet for nyhetssaker. Ettersom en ikke publiserer saker om sladderet som overhøres ved kaffebordet, kan det stilles spørsmål med hvorfor man skal publisere det interaktive sladderet man kommer over på Facebook?

Journalister støtte på mange nye utfordringer i forbindelse med fremveksten av internett. Og etterhvert som mediet ble enda mer mangefasettert – og preget av forskjellige, og nye uttrykksformer – møtte de redigerte og etter-redigerte mediene enda flere problemer. Da Per Edgar Kokkvold så uttaler at 'ny teknologi ikke skal endre utgangspunktet for etikken,' blir det naturlig å spørre seg hvorfor? Med tanke på hvor drastisk annerledes hverdagen er for både journalister og publikum etter internetts fremvekst, vil det kanskje være naturlig å ta dette med i de etiske betraktninger. Mediene lever jo ikke i et etisk vakuum, hvor de *kun* bør ta hensyn til hva de selv foretar seg. Som Grimstad påpekte i forbindelse med personvernets stilling på internett har pressen også i oppgave å beskytte mennesker fra overgrep – som brudd på personvernet eller privatlivets fred. For å gjøre dette er det kanskje nødvendig at pressen også tar med i vurderingen hva informasjonen som publiseres i deres organer kan brukes til (for eksempel i nettets forskjellige nettfora), og ikke kun om det er etisk riktig å publisere den per se; nærmest en avveining av konsekvensetikk versus pliktetikk.

4.5. Oppsummering

I gjennomgangen av kriminaljournalistikkens historie kom det frem at genren ofte har vært en skyteskive for moralske vurderinger. Grunnen til dette ligger i nettopp det faktum at den opererer i grenselandet mellom to definerende dimensjoner ved det demokratiske samfunnet, nemlig personvern og ytringsfrihet. Etter fremveksten av internett – og de uredigerte mediene – blir bildet enda mer komplisert. Nå er det ikke bare i de forskjellige redaksjonene at det jaktes på kriminelle og drøftes hvorvidt disse bør identifiseres eller ikke –

⁹ <http://www.ba.no/forbruker/multimedia/article3828875.ece>

og i hvilken grad de da bør identifiseres, dette foregår også i de uredigerte medier, som for eksempel Facebook.

En nylig kriminalsak som fungerer som et symptom på hvor vanskelig det er å veie personvern mot ytringsfrihet i dagens multimediale samfunn, er Lommemann-saken. Og i kapittel 2 ble det presentert tre forskningsspørsmål som ville besvares i forbindelse med både pressens og Facebook sin dekning av denne saken, nemlig:

1. På hvilke stadier i Nils Øys identitetstrapp befant de redigerte medienes dekning seg?
2. På hvilke stadier befant de etter-redigerte medienes dekning seg i forhold til identitetstrappen? Forskjeller mellom papir og internett?
3. På hvilke måter ble aktiviteten som foregikk rundt Lommemann-saken i de uredigerte mediene referert til eller brukt i de redigerte og etter-redigerte mediene?

Det er nettopp disse spørsmålene som blir drøftet i de tre neste kapitlene,

5.0. De redigerte mediens dekning av Lommemann-saken

Tidlig fredag morgen den 11. januar 2008 ble en person arrestert og siktet i Lommemann-saken. Hvis han blir funnet skyldig for alle forhold han er mistenkt for, kan dette være en av de mest alvorlige overgrepdommene i Norsk historie. Naturlig nok ble dette en stor sak i de forskjellige redaksjonene, og siden arrestasjonen – og kjennskapet til den – ble kjent etter deadline, ble det først en nyhetssak dagen etter i de redigerte mediene. I de etterredigerte mediene fungerte det på en helt annen måte, og her kunne man følge sakens utvikling 'time for time.' På VGNett kunne man til og med overvære selve arrestasjonen. Det ble også tidlig bestemt å anonymisere den siktede, dette etter politiets ønske – for å kunne foreta vitnekonfrontasjoner ved et senere tidspunkt – noe som kanskje førte til hva man kanskje kan kalle en noe mangelfull anonymisering.

5.1. ”- Det er byens beste billakkerer” – BA sin dekning av saken

Siden den siktede i saken viste seg å være fra bergensområdet, ble denne saken behørig dekket av både BA og BT. Spesielt i BA ble den viet mye plass – både i det etterredigerte og i det redigerte organet – og det ble fokusert mye på detaljer rundt både personens livsførsel, personlighet og tidligere meritter i de første dagens dekning. Dette blir særlig tydelig i papirversjonens dekning dagen etter arrestasjonen – altså den første dagen saken blir dekket i det redigerte mediet – hvor følgende informasjon om vedkommende kommer frem:

Avistekst	Kommentar
1. ”..., stilte han imidlertid opp for bilsidene til BT så sent som i fjor. Journalisten ble tatt med på kjøretur i hans ekstreme sportsbil, en Ariel Atom.”	Punkt 1. og 2 er de mest problematiske. Disse fungerer meget identifiserende, siden det kun fins en slik bil i Hordaland, og et raskt søk i brønnøysundregisteret vil lede til identiteten. Samtidig kommenteres det at BT hadde en sak om dette, og søkte man i deres nettsider, kunne man også finne identiteten her. Punktene 3-6 fungerer også identifiserende, men i mindre grad enn de to første.
2. Forsiden: preget av et bilde av den siktede i denne sportsbilen, med sladdet ansikt.	
3. ”Han er også broren til en av byens mest kjente og avholdte politimenn.”	
4. ”- Det er byens beste billakkerer.”	
5. ”Mannen (55) som politiet mener er Lommemannen var også med å starte opp Bergen Trial Team på slutten av 1980-tallet.”	

6. ”I 2001 tok han og konen ut separasjon. De har to voksne barn sammen, en sønn (30) og en datter (26). Kvinnen og barna bor i hver sin leilighet i nærheten av hverandre et sted i Åsane.”	

Nils Øy utviklet en identitetstrapp for å undersøke pressens grad av anonymisering eller identifisering i forskjellige tilfeller, og legger man dette verktøyet til grunn blir det klart at BA beveget seg på de øvre trappetrinnene, spesielt under den første dagens dekning. Man blir informert om såvel familiedetaljer (punkt 3 og 6) som tidligere meritter – hvordan han stilte opp for bilsidene til BT høsten 2006 (punkt 1, og til en viss grad punkt 5). Det er dette siste punktet som er mest identifiserende, med tanke på at det kun fantes én slik bil i Hordaland på dette tidspunktet, og å finne ut hvem som eide den var ingen stor utfordring for nettets mange brukere. Når man samtidig bruker bilde av personen i denne bilen meget ofte – BA brukte den gjennomgående i deres dekning av saken – gjør man jobben meget enkel med å finne identiteten. BA holder seg ikke kun på dette øverste trappetrinnet, men beveger seg også nedover. Dette er ganske naturlig, for det fremstår gjerne som mindre skadelig å oppgi yrke (punkt 4), hjemkommune (det kommer frem at han har bodd i Åsane siden 1980), alder og kjønn når man allerede har oppholdt seg på det mest identifiserende trappetrinnet.

Det kan være fristende å stille spørsmål ved hva som er hensikten med en slik omfattende detaljbruk, samtidig som man vedstår fra å identifisere vedkommende. Røssland og Kvam peker på hvordan identifikasjon ved navn og bilde fungerer meget dramatisk ovenfor de involverte i slike saker. En slik delvis identifisering – en slags måte for pressen og vise restriksjon på – kan kanskje være det lille som skal til for at pressen beholder en viss anstendighet i slike spesielle situasjoner (Kvam og Røssland 1998:205).

Denne første dagen finner man også en redaksjonell notis i avisen, med tittelen ”- Derfor bruker vi ikke navn og bilde.” Den er skrevet av avisens redaktør, Olav Bergo, og her får man en begrunnelse for anonymiseringen. Hovedgrunnen for dette valget var politiets anmodning om ikke å bruke bilde, av hensyn til etterforskningen. Det gjøres likevel klart at ”- BA kommer til å offentliggjøre identiteten til Lommemannen, men det kommer vi til å gjøre i riktig tidspunkt i saken.” Det nevnes også at det fins prinsipper om dette i Vær Varsom-plakaten og at erfaring fra tidligere, liknende saker tas i bruk. Likevel er det tydelig at det var politiets anmodning som var den tungtveiende grunnen for anonymiseringen, og ikke hensynet til vedkommendes familie eller liknende, som ofte er en viktig del av grunngevingen

for nettopp anonymisering i liknende saker. Bergo skrev også en leder dagen etter denne, hvor han kommenterte hvordan ”alle som vil, vet nok nå hvem politiet mener er Lommemannen. Det er enkelt å finne navnet.” Det han refererer til her er hvordan navnet til den siktede florerer i internetts uredigerte medier, samt i en SMS-aksjon. Det reflekteres ikke videre over dette fenomenet, og resten av kommentaren er viet en begrunnelse av hvorfor avisen har valgt å opptre som den har gjort. Han berører også et annet viktig tema i denne lederen, og det er hvordan en anonymisering av forbrytere kan føre til *demonisering*. Dette er en fare som er tilstedeværende med tanke på at personen har fått tilnavnet Lommemannen. Lederen viser også at BA er bevisst hva som foregår i de uredigerte medier – altså informasjonsspredningen som foregikk på SMS og i internetts forskjellige diskusjonsfora – men det reflekteres ikke videre verken over verken dette, eller BA sin eventuelle rolle i denne aktiviteten.

Man finner også eksempler på at noen reagerte på hvordan de redigerte og etterredigerte mediernes dekning av denne saken artet seg, og en av disse var nestlederen i Hordaland Venstre, Anders Skoglund. Hans kritikk kommer i en liten notis søndagen etter arrestasjonen – to dager etter – og det kommenteres at: ”- En rekke ulike medier har etter vår mening gått langt over streken med filming av selve pågripelsen, filming av arbeidsplass, identifisering av nabolag o.l.” Det varsles videre om at både PFU og rettsvesen vil tilkalles for å ”retablere grensene” som ble brutt i denne saken. Saken ble forøvrig ikke behandlet av PFU – i hvertfall ikke ifølge deres registre på internett – og ble først kalt inn for dette organet sommeren 2009, da mediene valgte å identifisere vedkommende – da med begrunnelsen at det ble tatt ut tiltale.

Den videre dekningen i BA er preget av at avisen holder seg på de nedre stegene i Øys identitetstrapp, og den da siktede ble konsekvent omtalt som ’55-åringen.’ Avisen tar ikke selvkritikk for de første dagers detaljerte dekning, men siden den videre omtalen hovedsakelig fokuserte på politiets feiltrinn og mangelfulle kommunikasjon seg i mellom – og saker som omhandlet den da siktede blir holdt til et minimum – kan man kanskje tolke det som en form for selvkritikk. Det forekommer likevel at det publiseres mindre kuriositeter om den da siktede, som at han var medlem i en våpenklubb, var opptatt av å ha de beste alarmsystemer, samt at han var en ivrig gitarspiller.

Samler man all informasjonen man får om personen, sitter man igjen med et ganske detaljert bilde: Personen var en 55 år gammel mann, broren til en av byens mest avholdte politimenn, en høyt respektert og velstående bedriftseier med stor interesse for biler og

motorsykler som var med på å starte opp Bergen Trial Team på 1980-tallet. Han eide en Ariel Atom, ble regnet som byens beste billakkerer, separert med voksne barn som bor i Åsane, hvor også han har bodd siden 1980. Han var meget opptatt av lov og rett, på et tidspunkt medlem i FrP og forøvrig en ivrig gitar spiller.

Man får på denne måten et ganske detaljert psykologisk bilde av vedkommende. Det er ikke bare betenkelig fordi identiteten blir meget enkel å finne på grunn av disse opplysningene, men det fører også til at man får et bestemt inntrykk av personen. Dette er problematisk siden han ikke er dømt enda. I sammenheng med dette blir det åpenbart at det eksisterer en meget høy tiltro til DNA-bevis, ikke bare hos BA, men også hos BT og VG. Det skjer kun én gang – altså i én artikkel i BA – at det stilles tvil ved skyldspørsmålet, noe som gjøres gjennom uttalelser av daværende forsvarer for nå tiltalte, Tor Erling Staff. Og som daværende redaktør i BT kommenterer på et senere tidspunkt, kan en slik detaljert dekning kanskje også være et symptom på hvor sikker man er i dette skyldspørsmålet når DNA-teknologien er involvert, og hvordan dette kan føre til en endret praksis av det gjeldende etiske regelverk.

Dekningen av saken i BA var altså meget omfattende og detaljert, da hovedsakelig i de første dagene. Hvordan artet dette seg så i BT?

5.2. ”- Hjalp med strøing” – BT sin dekning av saken

Som i BA ble denne saken en fremtredende føljetong den første måneden i 2008. Rent omfangsmessig ble den dog viet mer plass i den konkurrerende bergensavisen. Dette har kanskje med at BA er mer av en løssalgssavis enn BT, som er mer av en abonnementsavis. Dekningen i BA ble også preget av en utstrakt detaljbruk, og som det kommer frem av oversikten under, skjedde dette også i BT. Denne informasjonen ble publisert i løpet av den første dagen i papirversjonen deres:

Avistekst	Kommentar
1. Forside første dag: Et bilde av den siktede med hjelm i et slags 'racingfartøy.'	Mange av de samme detaljene som preget BAs dekning kommer også frem i BT sin. Spesielt problematisk er bildet på forsiden. Ikke fordi det er identifiserende per se, men det er det samme som ble
2. ”Han oppga nesten syv millioner kroner i formue i 2006. Samme år hadde han en likningsinntekt på mer	

enn to millioner kroner.”	
3. "[...] broren til 55-åringen. Han jobbet som politida Lommemannen herjet.”	brukt i saken høsten 2006, hvor den siktede ble navngitt. BT navngir også 'nærmeste nabo' – samt en annen nabo også, med både navn og bilde – samtidig som det publiseres et bilde fra dette nabolaget.
4. "Mannen er skilt med to voksne barn. Han har bodd i samme hus i Bergen siden 1980.”	
5. "Nærmeste nabo Ivar Dyrkolbotn beskriver mannen som svært hyggelig.”	
6. "Graeme Carter startet Bergen Trial Team sammen med 55-åringen i 1989.”	

Også BT oppholdt seg på de øverste stegene i identitetstrappen i denne saken. Mest identifiserende var hvordan de brukte bilder fra saken de publiserte høsten 2006, hvor den siktede tok en BT-journalist med i sin ekstreme sportsbil. Meget identifiserende var det også hvordan avisen publiserte inntekt og formue for 2006, identifiserte to av hans nærmeste naboer, og samtidig publiserte et meget oversiktlig bilde av dette nabolaget. I følge identitetstrappen står både boligbilde og tidligere meritter oppført som øverst, altså mer identifiserende enn bruk av navn og personbilde (Kvam og Røssland 1998:205). Og selv om BT kanskje ikke publiserer et direkte bilde av boligen, er de ikke langt unna da de publiserer et bilde av nabolaget, samt navngir flere av naboene. Den neste dagen beveger dekningen seg videre, og det publiseres en sak om hvordan den da siktede ikke ønsket å bli fotografert uten hjelm i den nevnte saken fra 2006. Her blir et bilde av den da siktede – med sladdet ansikt – i sportsbilen publisert, samtidig som det blir kommentert at ”på denne tiden fantes det bare en slik bil i Norge.” Navnet på bilen oppgis ikke, men et raskt søk i internetts søkemotorer ledet raskt til hvilken bil dette var, samt saken det ble referert til. Samtidig blir det tydelig at selv om én avis kanskje prøver å vise restriksjon – ved for eksempel anonymisering av bilen – hjelper dette lite når andre medier velger å publisere denne informasjonen, og kanskje tilbakeholde andre opplysninger. På denne måten kan man samle informasjon fra forskjellige medier, til at man har nok informasjon til å foreta meningsfulle søk i internetts forskjellige søkemotorer. Dette er en ny situasjon, som kanskje spesielt de etter-redigerte nettavisene står ovenfor. Dette fordi man her kan bevege seg fritt mellom de forskjellige mediene, samle informasjon, for så å bevege seg videre til uredigerte medier og søkemotorer, hvor disse opplysningene kan brukes. Dette betyr ikke at papirversjonen ikke trenger å ta hensyn til denne nye situasjonen, men det fordrer varsomhet i begge medier. Det er nemlig ofte de samme sakene som publiseres i både de redigerte og etter-redigerte medier, noe som vil komme tydelig frem senere i avhandlingen.

Etter de to første dagene (samme opplysningene som dagen i forveien ble gjentatt dagen etter, samt supplert med informasjon fra den nevnte saken i 2006) beveget BT sin dekning seg – på samme måte som BA sin – nedover på Øys identitetstrapp. Og i enda større grad enn BA fokuserte BT på politiets mangelfulle innsats og feilsnitt i denne saken – allerede fra dag én begynte kritikken av politiet hos BT. Dette betyr ikke at fokus på siktede forsvant – av og til kom en og annen sak om hans livsførsel, som for eksempel at han hadde alarmer i hele huset – men fokuset hos BT dreide seg hovedsakelig om makthavernes kritikkverdige oppførsel i denne saken, da representert ved politiet og barnevernet. Grunnen til at barnevernet ble kritisert var at det kom frem at den siktede i saken hadde vært støttekontakt for unge gutter, noe som igjen førte fokuset over på barnevernets rutiner.

Som i gjennomgangen av BA sine papirutgaver, ble det klart at også hos BT foreligger en stor tiltro til DNA-bevis. Skyldspørsmålet drøftes ikke, og det fokuseres på at politiet har gjort DNA-funn hos siktede. Denne tiltroen til DNA-teknologien – og hvordan den kan påvirke kriminaljournalistikken – ble også kommentert av den daværende redaktøren i avisen i forbindelse med de nye utfordringer man står ovenfor i møtet med den 'frie informasjonsspredningen' på internett. Det er verdt å merke seg at den meget detaljerte dekningen man opplevde i denne saken, kan være forbundet med tiltroen til denne teknologien. For dersom man vurderer den som ufeilbarlig, kan det være lettere å opptre mindre varsomt i slike saker; de har jo DNA-bevis, og da er man skyldig.

Både i lokale BA og i regionale BT ble altså dekningen av Lommemann-saken preget av en utstrakt bruk av detaljer om den siktede. Hvordan artet så dekningen seg i Norges største avis, VG? Var dekningen like detaljert her, og var det eventuelle andre presseetiske problematiske elementer ved dekningen deres?

5.3. "Bilder fra pågripelsen – BARE i VG"

Lommemann-saken dominerte nyhetsbildet i den regionale BT og lokale BA, men også i riksavisen VG ble saken viet mye oppmerksomhet. Dette har nok med både at selve jakten på personen var en viktig sak i de fleste av Norges medier i tiden før arrestasjonen, og selve naturen i forbrytelsene – spesielt det faktum at han hadde operert over store deler av Sør-Norge. Da nyheten om at politiet hadde arrestert en person i saken ble offentliggjort, ble ikke dette bare videreformidlet av VG – de var nemlig også tilstede under selve arrestasjonen,

og kunne viderebringe denne *direkte* gjennom både bilder og video, noe som i seg selv er ganske problematisk.

Grunnen til dette er at det gjør skillet mellom presse og makthavere – i dette tilfellet politiet – uklart. En uavhengig presse skal jo ideelt sett forholde seg i en stilling mellom publikum på den ene siden, og politi og påtalemyndighet på den andre. På denne måten skal pressen innta en kildekritisk holdning til politiets arbeid (Brurås 2000:227-228). Når så VG tilsynelatende blir tatt med på pågripelsen, og kan viderebringe denne direkte, blir spørsmålet om hvor VG befinner seg i dette forholdet, påtrengende. Nyhetsredaktøren i VG ble konfrontert med spørsmålet om de ble invitert med av politiet, og kommenterte at: ”- Det er ikke riktig slik enkelte mener å tro, at vi har samarbeidet med politiet, eller at vi ble invitert med på pågripelsen. Vi har jobbet helt ordinært journalistisk i denne saken, og vår dekning er et resultat av god nyhetsjakt.” Her er det tydelig at det er kildevernet som beskyttes, en polititjenestemann mistet nemlig jobben på grunn av lekkasjer til både VG og Se og Hør en stund etter. Det var heller ikke overraskende at det var lekkasjer fra politiet som gjorde VG i stand til å viderebringe nyheten direkte, det ble nemlig flydd fjorten journalister og fotografer fra Oslo til Bergen i dagene før arrestasjonen. Dette sender uheldige signaler, og man får inntrykk av at det nærmest eksisterte et samarbeid mellom politi og presse i dette tilfellet. Dette er problematisk. Både fra politiet sin side, som åpenbart hadde problemer med lekkasjer, men kanskje spesielt fra et presseetisk standpunkt. En uavhengig presse skal heller spørre seg om denne personen er skyldig eller ikke, om han blir retteferdig behandlet av politi og påtalemyndighet og være kritisk til politiets etterforskning, ikke følge etter og viderebringe hva de gjør. En av de viktigste funksjonene til en fungerende presse i et demokratisk samfunn er jo nettopp å fungere som en motmakt til de tre konstitusjonelle statsmaktene (lovgivende, utøvende og dømmende), og være kritisk til deres arbeid – derav begrepet ”den fjerde statsmakt” (ibid:33). Når VG i dette tilfellet har en såpass uavklart posisjon i dette maktforholdet, kan man nok stille spørsmålet hvordan de utøvde sin rolle som ”vaktbikkje”?

Når man så vurderer VG sin dekning i lys av identitetstrappen til Øy, blir det raskt klart at flere av de samme opplysningene som BT og BA videreformidlet også er tilstedeværende her, mens den samtidig er noe mindre rent omfangsmessig. I løpet av den første dagens dekning kommer det frem at den siktede har millionformue, var tobarnsfar, bedriftseier i bilbransjen og at broren hans var en tidligere politi-topp. I tillegg til dette ble det offentliggjort at han gikk til innkjøp av en Ariel Atom i 2006, som jo nettopp var den mest identifiserende opplysningen som ble publisert om vedkommende, og som nok også var den

viktigste enkelt-biten med informasjon som ble brukt i søken etter identiteten som foregikk i de uredigerte mediene. Dagen etter ble det publisert mer informasjon om vedkommende, og i artikkelen ”- Jeg følger ikke med på den saken” kom det frem at ”Mannen sto i fjor oppført med en inntekt på rundt to millioner, og en formue på syv millioner. Likevel skal mannen ha vært registrert som 100 prosent uføretrygdet.” Igjen blir altså den samme problematiske informasjonen publisert, og i likhet med BA og BT oppholder VG seg på de øvre stegene i Øys identitetstrapp disse første dagene. Dette innebærer publisering av detaljer rundt vedkommendes tidligere meritter, samt familie- og person-detalljer (ibid:245).

På samme måte som i kommentaren til sjefredaktøren i BT angående DNA-bevisets stilling, blir dette også kommentert av en VG skribent tidlig i deknningen. I kommentaren ”Staff som straff” – som hovedsakelig omhandler hvordan Staff har oppført seg – blir det kommentert hvordan politiet har DNA-bevis i fem saker, noe som gjør at rundt 140 gjenstår, hvor påstand vil stå mot påstand. Her skal tvilen være på den siktedes side, men angående DNA-teknologien sies det: ”Det er unikt for nettopp deg. Det er et flomlys av et bevis som selv en skygge aldri slipper unna. Du var der!” Når en slik tiltro tillegges denne teknologien, kan nok dette ha etiske ringvirkninger for hvordan man omtaler siktede i saker hvor slike beviser er funnet – noe denne saken potensielt er et eksempel på.

VG sin dekning av saken var lik BA og BTs de første dagene, hvor mye plass ble tilviet saken. Den forsvant dog mye raskere ut av nyhetsbildet i denne avisen enn i de andre, noe som nok har å gjøre med VGs stilling som riksavis, og dets krav om å dekke hele landet nyhetsmessig. Samtidig som saken ble viet mindre plass fikk man fremdeles flere sporadiske nyhetssaker angående politiets fremgang i etterforskningen, samt kuriositeter om den siktede, som bidro til å beskrive personen. Slik ble deknningen på mange måter lik den i BA og BT, men i en mindre skala. Eksempelvis hadde VG en sak om hvordan den siktede var opptatt av Michael Jacksons uskyldighet i anklagene mot ham. En sak som egentlig ikke handler om hans meninger om denne saken, men hans meninger om pedofili generelt. På denne måten kan mange av disse små artiklene bidra til å fylle inn biter i bildet man sitter med av personen, og slik kan disse kuriositetene på mange måter være problematiske – vurdert i sin helhet.

I likhet med både BA og BT var også VG sin dekning av saken preget av en mangelfull anonymisering. Og i relasjon til det første forskningsspørsmålet angående på hvilke stadier i Øys identitetstrapp deknningen befant seg, ble det klart at de oppholdt seg på de øverste. Men i VGs tilfellet var den ikke bare problematisk på grunn av publisering av

identifiserende informasjon, men aller mest grunnet deres uklare posisjon mellom publikum, og politi og påtalemyndighet. Samtidig ble saken viet betraktelig mindre plass i denne avisen enn de andre, noe som sannsynligvis har mye å gjøre med dens posisjon som riksavis – samt at personen som ble arrestert og siktet var bergenser, og det var slik naturlig at den lokale pressen viet saken mer plass enn den nasjonale. Det ble også klart at det foregikk en utstrakt aktivitet på internett i denne saken – både i de etter-redigerte og uredigerte mediene – noe det ble referert til flere ganger i de tradisjonelle redigerte mediene. Hvordan ble saken så behandlet i BA, BT og VG sine respektive nettorganer? Det er dette neste kapittel vil omhandle.

6.0. De etter-redigerte mediernes dekning av Lommemann-saken

Sjelden har man opplevd en slik aktivitet på internett som man gjorde i denne saken. Allerede første dagen av de etter-redigerte mediernes dekning – samme dagen personen ble arrestert – ble det klart at hans identitet sirkulerte i de uredigerte medier, noe som ble et tema i både de redigerte og etter-redigerte mediene. Med tanke på at både BA, BT og VG hadde en meget detaljert dekning av saken, blir det naturlig å undersøke om dette også var faktum i deres nettorganer. Samtidig vil det også være interessant å undersøke hvordan aktiviteten i de uredigerte mediene blir omtalt. Både fordi en slik omtale kan være problematisk i et presseetisk perspektiv – for som det vil komme frem, kan en slik omtale føre til en indirekte identifikasjon av vedkommende – og fordi disse etter-redigerte mediene på mange måter opererer i grenselandet mellom de redigerte og de uredigerte mediene.

6.1. ”Tobarnsfar pågrepet i Bergen” – BA.no sin dekning av saken

På samme måte som i BA sine papirversjoner ble arrestasjonen og siktelsen av personen en fremtredende nyhetssak også på nettsidene deres. Her kom både en styrke og en svakhet med pressen på internett tydelig frem, nemlig at man ikke har noen deadline å forholde seg til. Dette kan være både positivt og negativt. Positivt siden avisene på denne måten fungerer som faktiske nyhetsorgan, som kan publisere nyheter om saker som skjer, mens de skjer. Samtidig kan det være negativt, ettersom det kan få implikasjoner for publiseringspraksisen i de forskjellige nettavisene. Kravet om å holde et høyt tempo, kan slik føre til at det fires på de journalistiske kriteriene, noe som igjen kan føre til en potensielt fattigere journalistikk. Et eksempel på dette var da Nettavisen kopierte VG sin ’live-dekning’ av landskampen mellom Norge og Estland i 1999, til å oppdatere sin egen ’live-dekning.’ Slik *kopijournalistikk* er kun ett av mange eksempler på problematiske elementer pressen møter på internett (Rasmussen 2006:134).

I tilfellet BA.no er det tydelig at det eksisterer en annen publiseringspraksis enn i papirversjonen. Dette har naturlige årsaker, og har nok spesielt med plass(mangel) å gjøre. Mens man i papirpressen til enhver tid må forholde seg til dette, har man bortimot uendelig med plass på internett. Måten dette kommer frem på BA sine hjemmesider er hvordan et utall NTB-saker, ørsmå artikler (noen så korte som én enkel setning) og mange artikler med identisk innhold, publiseres om hverandre. Eksempelvis ble det publisert 19 saker om

Lommemannen dagen han ble arrestert. Av disse var 14 NTB-saker, og mange av sakene var tilnærmet identiske; som for eksempel ”Kan bli dømt til kjempeerstatning” og ”Risikerer kjempeerstatning,” hvor brødteksten var identisk, og kun overskriftene ulike. Samtidig ble det etterhvert som dekningen beveget seg fremover, klart at det som regel ble publisert de samme sakene i det redigerte mediet som i det etter-redigerte. Selv om man gjerne finner de samme sakene i de forskjellige mediene, eksisterer det likevel en meget annerledes publiseringspraksis på BA.no. Denne består i å publisere de samme sakene som i papirpressen, samtidig som det suppleres med NTB-saker, og andre utfyllende, egenproduserte saker.

Det ble raskt klart at andre publiseringsregler foreligger på internett i BA sitt tilfelle. Fikk dette noe å si for behandlingen av Lommemann-saken? Sammenligner man de to første dagene av dekningen på BA.no, med dekningen den første dagen av papiravisens dekning – de to første dagene av BA.no siden papirversjonen kom inn en dag senere – med tanke på hvilke stadier de oppholdt seg i identitetstrappen, kommer man frem til følgende. BA.no publiserte de samme problematiske artiklene som fremkom i undersøkelsen av papirversjonene, i redigerte versjoner. Blant annet blir det ikke sagt eksplisitt at han var eieren av en Ariel Atom, men likeså publiseres det kjente bilde av ham i dette kjøretøyet – som på mange måter er like identifiserende, ikke minst på internett. I tillegg til denne informasjonen ble det den aller første dagen slått fast, i saken ”Tobarnsfar pågrepet i Bergen,” at ”den siktede har en formue på nær 7 millioner og en inntekt på over 2 millioner.” Samtidig publiseres det et bilde av nabolaget til den da siktede i en annen sak. Dette bildet er forøvrig ikke særlig identifiserende per se, og man må være meget godt kjent for å kunne vite hvor dette er, ettersom man hovedsakelig kun kan se en politibil og en garasje.

Det er allerede drøftet hvorfor publikasjonen av bildet av vedkommende i denne bilen – og kjennskapet til hans eierskap av dette kjøretøyet – kanskje var den mest identifiserende, og samtidig mest problematiske, opplysningen som ble publisert disse første dagene. Når dette også publiseres i det etter-redigerte mediet, blir det på mange måter enda mer problematisk, dette på grunn av nettets interaktivitet. Når man får vite at han eier en slik sjelden bil, er veien kort til nettets utallige uredigerte medier – som for eksempel bilforum, hvor identiteten først ble avslørt. Samtidig er det også kort vei til brønnøysundregisteret, hvis man skulle ønske å finne identiteten på denne måten. Når BA.no i tillegg til dette publiserer formue og inntekt, gjør det arbeidet med å finne identiteten enkel – skatteliste ligger jo bare et tastetrykk unna. Her blir det klart hvordan avis-brukeren tydelig skiller seg fra den

tradisjonelle avis-leseren, og hvordan man ikke er fremmed for å ta i bruk uredigerte medier i søken etter informasjon.

I denne sammenheng kan det være interessant å påpeke noen kommentarer Per Edgar Kokkvold kom med i artikkelen ”Alle” kjenner Lommemannen,” som omhandlet hvordan mange av Bergens innbyggere kjenner til identiteten, uten at de redigerte eller etter-redigerte mediene har røpet den. Kokkvold uttaler seg slik om denne undersøkelsens resultater: ”- Jeg har vondt for å tro at det kan stemme. Jeg tror flere sier at de kjenner identiteten, uten å faktisk gjøre det. Det er gitt et inntrykk av at dette er noe alle vet, og da svarer folk slik.” Samtidig kommenterer han at man ikke må undervurdere ’den papirfrie presse,’ og hvordan mediene bør bli mer forsiktig med å gi informasjon som kan bidra til å identifisere personer i liknende saker (min kursivering): ”- Mye går fra munn til munn og mann til mann. I sitt nærmiljø er mannen naturligvis kjent. *Bilder av huset i avisen spiller liten rolle fra eller til.* Men jeg tror også at det har vært langt mer snakk om han i Bergen enn i resten av landet. [...] – Hensynet til mannens familie teller også. Jeg synes det er fint om norsk presse viser større omtanke for hans familie enn han selv har gjort.” Her virker det nesten som om Kokkvold undervurderer de uredigerte mediene, og konsentrerer seg mer om den tradisjonelle ryktespredning, enn den tilsvarende som foregår på internett. Avfeiningen av undersøkelsen – fordi folk svarer slik de tror de bør svare – blir noe enkel. Mediene publiserte nemlig mange detaljer, og det var en voldsom interesse for saken – og rundt hvem den siktede kunne være. Det er ikke utenkelig at svarene i undersøkelsen kunne være reelle, og de burde i hvert fall ikke avfeies så raskt. Det at det i det hele tatt ble gjennomført en slik undersøkelse – på initiativ fra BA – kan vel tolkes som et symptom på at mange allerede visste identiteten? Det virker også noe spesielt at generalsekretæren i Norsk Presseforbund uttaler at ’bilder av huset i avisen spiller liten rolle fra eller til,’ med tanke på hvor identifiserende dette egentlig er – det ligger som øverste trappetrinn hos Øy – og i undersøkelsen av BT.no sin dekning av saken vil det også komme frem at Kokkvold har et noe uavklart forhold til dette.

BA.no holdt seg på samme øverste trappetrinn av identitetstrappen som papirversjonen gjorde disse første dagene, om ikke litt over. For i tillegg til den samme problematiske informasjonen som ble publisert i papir, ble også annen detaljert informasjon om den da siktede gjort offentlig her. Det er heller ikke uproblematisk å publisere den samme informasjonen på internett som i papirversjonen. Dette fordi det er mye enklere for avis-brukeren å bruke informasjonen som publiseres til å finne identiteten til vedkommende, siden den kun ligger et tastetrykk unna. Relatert kan det som publiseres på internett ’leve sitt eget

liv,' da i betydningen at det kan linkes til saker, og at det er særdeles vanskelig å slette noe som allerede er publisert – noe BT.no fikk erfare i denne saken. Når det så publiseres hvilken inntekt og formue den da siktede hadde (selv om man unnlot å opplyse om hvilket år dette var), ble det særdeles enkelt for mange å finne identiteten – om ikke gjennom brønnøysundregisteret eller andre uredigerte medier – så gjennom skattelistene.

I tillegg til at det ble publisert mye detaljert informasjon om vedkommende i både de redigerte og etter-redigerte mediene, ble det også kommentert hvordan det foregikk en informasjonsspredning i de uredigerte medier. Det problematiske med dette var hvordan det ble navngitt hvor man kunne finne identiteten, og når man kommenterer at identiteten til den da siktede foreligger på Facebook, er dette på mange måter det samme som å indirekte identifisere vedkommende.

6.1.1. "FEIL MANN HENGT UT på internett"

Denne overskriften preget forsiden av BAs papirversjon tirsdag 15. januar, og viser både hvordan avisen er klar over hva som foregår i de uredigerte mediene, samt hvilke uheldige følger valg av (delvis) anonymisering kan føre med seg. Men også før denne dagen hadde avisen viderebrakt nyheter om hva som foregikk på internett og de uredigerte medier.

Allerede den første dagen papiravisen dekket saken, forelå en sak om dette. Den hadde tittelen "Outet i SMS-aksjon," og her ble det kommentert hvordan både navn og yrkestittel sirkulerte blant Bergens innbyggere på SMS, selv om ingen redigerte eller etter-redigerte medier hadde offentliggjort identiteten. Denne saken hadde formen av en liten notis, og krevde verken mye plass eller oppmerksomhet. I likhet med denne publiserte BA også en notis om hvordan det hadde blitt opprettet grupper – både for og imot – Lommemannen på Facebook. Det kommer dog ikke frem at han ble identifisert i disse, og slik viser avisen at de er klar over hva som skjer på internett, uten at de indirekte identifiserer personen. Det tok dog ikke lang tid før det også ble kommentert at identiteten forelå her, og det ble gjort i den overnevnte saken som omhandlet uthengingen av feil person. Her sies det at "Nettsamfunn som Facebook er egentlig lukkede forum, men likevel er omfanget såpass stort at det grenser til å være offentlig. Også her er Lommemannen identifisert." Nå er det riktig at Facebook på noen måter er et lukket forum, men det er samtidig åpent for alle, så lenge man tar seg tid til å

opprette en profil. På denne måten er det noe problematisk at det sies rett ut at identiteten til vedkommende finnes her. De som skulle ønske å vite navnet vet slik akkurat hvor de skal lete.

Det aller mest problematiske var nok den detaljrike dekningen, og som en Origo-bruker – et medlem av nettforumet Origo, og i effekt av dette, bruker av BA.no sitt diskusjonsforum – kommenterte i samme avis dagen i forveien: ”Dessverre er infosamfunnet kommet så langt at det allerede er lett å identifisere ham i dag. Jeg testet dette, og det tok meg mindre enn en halv time å finne hans identitet (til tross for at jeg er helt ukjent med forhold i Hordaland), kun ved å kombinere info fra to-tre medier og å søke riktig på nettet.” Denne relativt nye situasjonen kommenteres også av avisens egne journalister, og i en kommentar ved navn ”Rocket Man” reflekteres det over hva som har foregått på nettet i denne saken. Her uttales det at det er mange som synes debatten om man bør identifisere personen eller ikke i mediene er en fåfengt en. Dette fordi ”identiteten har vært kjent siden fredag formiddag, få timer etter at han ble pågrepet.” Det reflekteres over informasjonsspredningspotensialet på internett, og det kommenteres at på et ”svært populært nettsted” fins det mange grupper tilegnet personen, og ut i fra navnet på gruppen som nevnes – ”Død over lommemannen” – er det tydelig at dette nettstedet er Facebook.

Selve dekningen til avisen – eller andre medier og presseorganer – nevnes ikke, og fokus er rettet mot hvordan internett og de uredigerte mediene her kan fungere som vår tids gapestokk, og hvor dårlig personvernet og vernet om privatlivets fred er i dette mediet. Det som er påfallende er at avisens rolle ikke kommenteres, til tross for at det er tydelig at mange har brukt informasjon publisert i BA – og andre medier – til å finne identiteten. Dette skjer dog på et senere tidspunkt, og da er det nyhetssjefen i avisen som gjør dette i en kommentar med den enkle tittelen ”Lommemannen.” Her drøftes det hvorvidt de tradisjonelle, redigerte og etter-redigerte mediene har bidratt til identifiseringsprosessen som foregikk på internett.

Dette er første og eneste gang egen rolle i denne prosessen drøftes i BA, og viser at de involverte aktørene i avisen også kanskje anser det som har foregått som problematisk; i hvertfall verdt å drøfte. Det han kommer frem til er at ”det kun var et spørsmål om tid før identiteten hans ble kjent for ”alle,” og at han ikke tror ”det er de tradisjonelle medienes omtale som er hovedårsaken til at mannens identitet er avslørt. Kanskje har de bidratt til det, men det var da politiet fastslo at ’Lommemannen’ var tatt, at han var sjanseløs til å forbli anonym. Interessen var så voldsom.”

Flere ting er problematisk med dette. For det første er det ganske klart at publikasjonen av bildet av den siktede i sin ekstreme sportsbil, samt publikasjon av hans inntekt og formue var viktige faktorer i letingen etter identiteten som pågikk på internett. Det kan virke som pressens rolle i denne saken undervurderes. Det er tross alt her størsteparten av befolkningen henvender seg for å få pålitelig informasjon, og det er vanskelig å tenke seg andre steder som publiserte identifiserende informasjon om vedkommende – som ikke hadde allerede funnet denne i diverse presseorganer. For det andre kommer en slags resignert holdning ovenfor informasjonsspredningen som foregår i de uredigerte mediene, til syne. Siden 'interessen var så voldsom' var det nemlig tilsynelatende ingenting en kunne gjøre for å stagge identifiseringsprosessen som foregikk, han var 'sjanseløs til å forbli anonym.' Selvfølgelig er det vanskelig å gjøre noe med det som foregår i de uredigerte mediene, men spørsmålet er om ikke pressen, gjennom sin overdrevent detaljerte dekning, nesten fungerte som en katalysator for en slik aktivitet. Informerer man om at en person eier bil som det kun fantes én av i Hordaland, samt oppgir formue og inntekt, vet man nok at man i realiteten har identifisert personen. En annen grunn til at det blir problematisk å innta en slik holdning, er at det nesten blir meningsløst i det hele tatt å drøfte hvorvidt noen bør identifiseres eller ikke i de tradisjonelle redigerte medier, siden identiteten vil forekomme i de uredigerte medier uansett – så lenge interessen blant brukerne er der.

Et annet relevant spørsmål i denne sammenheng er angående selve valget av anonymisering. Siden det var en slik overveldende interesse hos publikum – og med innstillingen om at 'de vil finne ut av det uansett' – er et naturlig spørsmål hvorfor avisen valgte denne retningen. Politiet anbefalte dem som sagt om å gjøre det, men pressen – og mediene generelt – skal jo svare til publikum, ikke politi og påtalemyndighet. Og hvis personen først skulle identifiseres kunne det kanskje vært en fordel om dette ble gjort på en ryddigere måte i pressen, og ikke på den måten det ble gjort på internett. Det fins også mange eksempler på at pressen velger nettopp ikke å følge politiets anmodninger, for å understreke at de følger sine egne etiske prinsipper, og hva de mener er rett – for eksempel når det handler om kildevern (Raaum 1999:141).

Det er tydelig at man er bevisst hva som foregår i de uredigerte mediene, og det ble også kommentert i avisens dekning av saken. Derfor er det påfallende at egen rolle i aktiviteten ikke kommenteres ytterligere, samt at den ser ut til å bli noe undervurdert. Som det har kommet frem i kommentarer fra lekmenn og avisens egen redaktør var det enkelt å finne identiteten til personen, noe som utvilsomt har å gjøre med informasjonen som ble publisert

om ham. Puslet man sammen opplysningene man fikk i avisens dekning, kunne et enkelt google-søk lede til identiteten – samt BT sin sak om den da siktede fra høsten 2006.

En viktig grunn til at nettavisene omtales som etter-redigerte er at man nettopp kan etter-redigere for eksempel diskusjonsforaene man finner her. På BT.no viste det seg også at man kan etter-redigere andre deler av avisen, ettersom enkelte problematiske artikler om Lommemannsaken ble nemlig raskt fjernet fra deres nettsider, og da åpenbarte et nytt problem seg.

6.2. ”Tatt i Bergen” – BT.no sin dekning av saken

Som i BA.no sin dekning av saken, kommer det frem distinktive elementer ved BT.no sin dekning, som kan sies å være særegne for dette mediet. BT.no publisert blant annet en sak i 2006 hvor personen som ble siktet i Lommemann-saken ble navngitt, en sak mange nok brukte i letingen etter identiteten hans. Etter kort tid fjernet BT.no saken fra sine nettsider, og de uttalte selv at den skulle gjøres tilgjengelig ved et senere tidspunkt. Dette viser hvordan pressen på denne måten kan føre en etter-redigering av nettavisene, noe man ikke kan i de tradisjonelle redigerte mediene. Fjerningen av saken hjalp nok noe, men samtidig viser den hvor vanskelig det virkelig er å fjerne noe fra nettet. Saken lå nemlig tilgjengelig i google sin søkemotor lenge etter den ble slettet, noe som igjen er et symptom på at det som publiseres på internett har en tendens til og leve sitt eget liv.

Det blir også raskt klart at BT.no praktiserer en annerledes publiseringspraksis enn BA.no. Der sistnevntes nettdekning var preget av NTB-saker og små notiser – spesielt de første dagene – kommer en mer restriktiv publiseringspraksis til syne hos BT.no. Her publiseres det færre, men større saker, og det store flertallet er lik de som ble publisert i papirversjonen. Men sakene som publiseres på nettet er ofte mer omfattende enn i papirutgavene, noe som nok igjen har å gjøre med plassmangelen man står ovenfor når det kommer til publisering i papirpressen.

Siden BT.no i hovedsak publiserte det samme som BT, kommer det ikke som noen overraskelse at også nettavisen holdt seg på de øvre trappetrinnene i Øys identitetstrapp. Ser man dog på dekningen den aller første dagen – i tiden før papirpressens dekning – blir få identifiserende detaljer publisert. Det informeres om at han var oppført med millionformue i 2006 (ikke den nøyaktige summen) at han var tobarnsfar (samt at disse barna var voksne),

hans alder og en del informasjon om et naust han hadde eid siden 1996 – som var innredet for overnatting og utlyst for salg. BT.no holdt seg på denne måten på det andre og fjerde nederste trappetrinn denne første dagen, før den tradisjonelle papirutgavens dekning tiltok dagen etter. Det bør i denne sammenheng nevnes at BT.no har tatt selvkritikk, og derfor fjernet saker om Lommemannen fra sine nettsider, noe som kan ha relevans for datamaterialet som ble funnet. Fra dag to – da papirutgaven også dekket saken – kommer dog den samme problematiske dekningen også til syne i avisens nettutgave.

Et interessant fenomen i forbindelse med avisenes nettdekning – både BA.no, BT.no og VG Nett – er hvordan små saker fremstår mer fremtredende på internett enn i papiravisen. Med dette menes at når en liten notis publiseres i papirpressen, drukner den på mange måter i konteksten med alle de andre sakene som også publiseres på denne avissiden. Når den samme notisen publiseres på internett, opptar den like mye plass som de andre sakene. Hvis en for eksempel søker på temaet, forholder seg til en slags oversikt, eller når notisen leses og den dominerer PC-skjermen, fremstår den som både større og mer selvstendig. En liten notis om for eksempel opprettelsen av støttegrupper for Lommemannen på Facebook, blir nesten usynlig i det redigerte mediet, mens den fremstår med større tyngde i det etter-redigerte. Dette er også noe problematisk, for det var nettopp i slike små saker og notiser det fremkom at identiteten forelå på dette nettsamfunnet. Og selv om disse kanskje druknet i mengden i papirpressen – og kanskje ikke så mange la merke til dem der – står de desto klarere frem i nettavisene, og krever slik en større grad av oppmerksomhet, noe som igjen kunne føre til at flere ble kjent med at identiteten forelå her.

En relevant sak som kun ble publisert på BT.no hadde tittelen ”- Rensligere å bruke fullt navn på Lommemannen.” Her ble førsteamanuensis Lars Arve Røssland ved Universitet i Bergen intervjuet om saken, og han kommenterte hvorfor det ville vært ryddigere om Lommemannen hadde blitt identifisert i pressen heller enn den ”krampaktige anonymiseringen” – og ikke minst identifiseringsprosessen på internett – som personen ble utsatt for¹⁰. Han kommenterer også hvordan man gjerne er mer varsom med detaljer når man har identifisert et menneske ”av kjøtt og blod,” samt at identifisering ikke automatisk fører til

¹⁰ Lars Arve Røssland uttaler seg flere ganger til pressen i forbindelse med denne saken, oftest angående de etiske implikasjonene ved de (etter-)redigerte og uredigerte mediens dekning. Grunnen til at dette nevnes er at Røssland fungerer som veileder for undertegnede i denne oppgaven, og for ryddighetsskyld er det viktig at dette klargjøres.

forhåndsdomming: ”- Mediene bør spille en viktig rolle i å sørge for at vedkommende får en mest mulig rettferdig behandling. Dét er kjernen i om mediene har gjort jobben sin. Derimot er kombinasjonen av identifisering og politi-nær dekning betenkelig. Skal man gå ut med navn og bilde er det ekstra viktig med en kritisk dekning av politiets etterforskning.” Her ligger nettopp det problematiske i at VG var tilstede under arrestasjonen av siktede.

Per Edgar Kokkvold ble også kontaktet, og uttaler seg om sin vurdering av pressens behandling av saken. Det han sier skiller seg klart fra de uttalelsene han kom med i BA.no sin sak om hvordan over halve Bergen kjente identiteten til den siktede, hvor han mente at ’bilder av huset i avisen spiller liten rolle fra eller til’ – en sak som ble publisert fire dager etter denne: ”- Hvorfor skal man vise inngangspartiet på siktetes hus? Mange av disse opplysningene har ikke nyhetsverdi.” Han omtaler også at det ikke er noe argument for identifisering at mange allerede vet hvem mannen er, mens det var et argument i PFU sin behandling av Høyby-saken. Nå skal man ikke henge seg opp i disse utsagnene, men det er kanskje et symptom på at selv erfarne pressefolk stilles i en ny situasjon i forbindelse med virksomheten i de uredigerte mediene, noe som kanskje innebærer en usikkerhet rundt hvordan man skal forholde seg til denne aktiviteten. Det er i hvertfall påfallende hvordan Kokkvold går fra å mene at det er unødvendig å vise bilder av inngangspartiet til den siktetes hus, til å mene at bilder av dette huset spiller liten rolle – og kanskje er dette et symptom på en generell usikkerhet rundt hvordan den uavhengige informasjonsspredningen som foregår i de uredigerte medier bør vurderes.

Det var hovedsakelig meget stor likhet i dekningen i BTs to forskjellige organer, og begge oppholdt seg øverst i identitetstrappen. Etter de første dagenes detaljerte dekning, gikk også BT.no nedover i trappen, og omtalte personen kun som ’55-åringen.’ Det ble også publisert andre saker på BT.no. Disse omhandlet aktiviteten i nettets uredigerte medier. Det var også flere tilfeller hvor avisens egne skribenter tok opp denne problemstillingen, og drøftet eventuelle problematiske elementer ved både hva som foregikk i disse uredigerte mediene, samt egen rolle i denne aktiviteten.

6.2.1. ’Den digitale utfordring’

Første gang det kommenteres hvordan det foregår en aktivitet i de uredigerte mediene på internett skjer dagen etter arrestasjonen av den da siktede, og i saken ”Identifisert på

nettet” kommer dette klart frem. Her kommenteres det hvordan personen blir identifisert med både navn og bilde på dette nettsamfunnet, noe som var problematisk med tanke på hvordan dette fungerte som en indirekte identifisering av vedkommende. I denne sammenhengen uttalte nyhetsredaktøren i BT seg om både deres dekning av saken, og den nye situasjonen med den frie informasjonsspredningen i de uredigerte mediene. Han omtalte også hvordan BT fjernet den mye omtalte saken fra høsten 2006: ”- Vi har forsøkt å ikke stille ut identiteten hans. Men det er en ny erfaring at så mange åpenbart bruker søkemotorer aktivt for å sette forskjellige opplysninger sammen til et bilde. Så langt synes jeg vi har håndtert dette på en ok måte. [...] – Vi har midlertidig suspendert denne artikkelen på BT.no. Vi ønsket ikke at familiemedlemmer på et tidlig tidspunkt skulle slumpe til å finne navnet på våre nettsider. I en senere fase vil denne artikkelen igjen bli å finne på bt.no.” Her kommer det frem at avisen er oppmerksom på aktiviteten som foregår på internett, samt hvordan dette fremdeles er en ny erfaring.

Det er en vanskelig situasjon man stilles i når nyheten om hva som foregår i slike nettsamfunn skal formidles. På den ene siden kan man indirekte identifisere personen ved å formidle hvor identiteten foreligger – spesielt med tanke på hvor omfattende Facebook etterhvert har utviklet seg til å bli – på den andre siden er dette utvilsomt en viktig nyhet. Da som i nyheten om hva som faktisk foregår i disse uredigerte mediene, og hvordan mennesker både bruker informasjon som publiseres i de redigerte mediene, samt hvordan den identifiserte omtales av disse menneskene – med tanke på for eksempel eventuell forhåndsdomming. En positiv side ved de etter-redigerte mediene kommer også til syne, nemlig den nevnte etter-redigeringen. For selv om man kanskje kan si at ’skaden allerede er gjort’ – siden saken lå ute en stund, samt var tilgjengelig i google sine søkeresultater i enda lengre tid – kan avisen på denne måten vise at de tar selvkritikk, og kan etter-rasjonalisere dekningen ved (i hvertfall forsøke) å fjerne saken.

Flere ganger blir denne aktiviteten på internett tema i avisens dekning, og BT er nok den avisen som har flest kommentarer, og som drøfter denne problematikken grundigst. Blant annet ble det publisert to kommentarer skrevet av avisens leserombud – som står i en slags stilling mellom publikum og avis – og den første av disse hadde tittelen ”Mistenkt og identifisert.” I denne kommer det frem mange relevante opplysninger: ”Da bt.no brakte nyheten, brukte de bl.a. et bilde fra en tidligere reportasje om den motorinteresserte mannen. Bildet, kombinert med annen informasjon, gjorde det mulig for lesere med litt netterfaring å finne ut hvem den siktede er. [...] Da bt.no ble klar over dette, fjernet redaksjonen artiklene

som identifiserte den siktede fra bt.no sitt arkiv, men samme informasjonen kunne en selvsagt finne på google. [...]” Nettopp dette har blitt kommentert, men det er interessant å bemerke seg at også BTs leserombud anser dette som problematisk, og ikke minst at han har fått tilbakemelding fra flere lesere som har foretatt slike søk, og som selv anser det som problematisk. Han kommenterer også hvordan BT ikke ønsket å avsløre identiteten hans, men at de ”ikke var seg tilstrekkelig bevisst mulighetene nettet tilbyr for å finne frem til personers navn på grunnlag av få opplysninger.” Problemet i denne sammenheng var at det ikke var snakk om få opplysninger, men mange og detaljerte. Han kommenterer også hvordan andre aviser har opptrådt i denne saken, og her blir det noe paradoksalt uttalt: ”Når det gjelder andre aviser, virker det som de ønsker å fortelle folk hvem den siktede er, selv om de ikke bruker navn og bilde. Når en avis oppgir vedkommendes inntekt og formue, vet redaksjonen at det i praksis er å oppgi mannens identitet.” Som nevnt oppga jo BT selv mannens formue og inntekt for 2006, det blir derfor fristende å spørre om BT slik ønsket å avsløre identiteten – som han mener andre aviser som gjorde dette ønsket – eller var de ikke oppmerksomme på nettets muligheter?

Samme dag som denne kommentaren ble publisert, ble det også skrevet en blogg om dette på BT.no. Denne var skrevet av en ’journalist med lidenskap for kretskort, nuller og enere,’ altså en som hovedsakelig har internett som tumleplass, og ikke en tradisjonell kriminaljournalist. Denne har tittelen ”Jakten på lommemannen del II,” og handler om hvordan informasjonen som ble publisert i avisen ble brukt i denne jakten: ”Journalister og medier generelt har vært litt forsiktige i hva de har sagt, men samtidig avslørt svært så søkbare detaljer. Kombinasjonen av disse gjorde det til en ti minutters oppgave for undertegnede å finne identiteten samme dag som arrestasjonen.” Dette var det nok mange som gjorde, men det er interessant hvordan noen av dem som har gjort det, tydeligvis anser det som problematisk. Samtidig omtaler han avis-brukeren implisitt: ”Problemet i denne saken har i stor grad vært at lesere i mye større grad enn før er villige til å sette sammen informasjon. Informasjonen i ulike aviser har som regel vært ganske ”hjelpsomme” i forhold til detektivarbeid. Dersom Dagbladet forteller en bit med info og BT forteller en annen, så kan en tidligere uvesentlighet plutselig være brikken som får alt til å falle på plass.” Det interessante her er hvordan aktiviteten blir karakterisert som *detektivarbeid*. Dette kan være en grunn til at så mange lette etter identiteten til den siktede – det føltes som om man tar del i etterforskningen.

Leserombudet i avisen skrev to kommentarer med fokus på aktiviteten på internett, samt avisens egen rolle i denne. I den andre saken, ”Om hykleri og identifisering,” kommenteres det igjen hvordan ingen medier har identifisert mannen, men at de har alle gjort det enkelt å finne det ut. Han kommenterer hvordan det som først er publisert på nettet ””lever sitt eget liv,” og i sin spekulasjon over hvorfor avisens dekning kan ha artet seg slik den gjorde, kommer han inn på et viktig tema: ”Nettopp fordi hovedgrunnen til ikke å identifisere var en oppfordring fra politiet og ikke hensynet til familien eller den siktede, kan anonymiseringen ha blitt så halvhjertet og dermed svært provoserende for mange.” Dette var nok en viktig årsak til at dekningen ble som den ble. Vanligvis er det hensynet til familie og liknende som står i sentrum når et medium velger å anonymisere (Brurås 2000:235). Denne gangen var det politiets ønske som ble avgjørende. Dette i kombinasjon med sakens enorme omfang og interesse blant publikum, spilte en viktig rolle for hvordan både dekningen, og aktiviteten på internett artet seg.

Avslutningsvis er det verdt å merke seg hvordan den daværende sjefredaktøren i BT vurderte avisens oppførsel, samt den nye situasjonen med informasjonsspredningen i de uredigerte mediene på internett. I en kommentar ved navn ”Lommemannen og offentligheten” ble nemlig flere viktige problemstillinger drøftet. For det første diskuteres det om det i det hele tatt var riktig beslutning å anonymisere personen, for som han sier: ”I det offentlige rom er det hemmelighold som skal begrunnes, ikke offentliggjøringen.” Han kommenterer også DNA-teknologien, og hva den kan ha å si for pressens utøvelse av deres etiske regelverk. Han stiller nemlig spørsmålet om denne teknologien kan påvirke pressen til å identifisere – eventuelt en overdrevent detaljert dekning ved anonymisering – ved et tidligere tidspunkt enn ellers. I følge ham er det nemlig vanlig prosedyre for BT å identifisere ved domfellelse – på grunn av skyldspørsmålet – men ”med DNA-bevis er dette annerledes,” og politiets saker hvor de har slikt bevis står mye sterkere enn andre. Til slutt kommenterer han også noe karakterisert som ’den digitale utfordring,’ og her klargjøres det hvordan han selv vurderer pressens ansvar rundt det som publiseres, og hvordan BT håndterte denne konkrete saken:

”Jeg har som utgangspunkt at mediene ikke bare må svare for det som rent faktisk publiseres, men til en viss grad også for det opplysningene kan brukes til. [...] Jeg er kommet til at vi burde droppet enkelte av detaljene som underveis er offentliggjort i saken for på den måten å gjøre det vanskeligere å finne mannens identitet. [...] Det viktigste er hvorvidt mediene fyller sitt samfunnsoppdrag når det gjelder evnen til systemkritikk og hva slags verdier det er vi formidler underveis.”

Sjefredaktøren tar her tydelig selvkritikk på vegne av avisens dekning av saken, og formidler et standpunkt om at de ikke kun er ansvarlig for hva som publiseres, men også *hvordan denne informasjonen kan brukes*. Problemet er at selv om BT hadde droppet enkelte av detaljene, ville nok et annet redigert eller etter-redigert medium publisert disse – kanskje bare noen andre enn de BT valgte å publisere – og slik kunne avis-brukeren sette denne detaljbruken i system, og funnet ut nok informasjon til å generere et brukbart søk, og slik finne en eventuell identitet. Så lenge forskjellige aviser publiserer forskjellige detaljer vil nok dette være mulig.

I BT var det altså få artikler som angikk aktiviteten som pågikk på Facebook konkret – kun én sak i starten av dekningen – og hvor det fremkom at identiteten forelå her. Dette betyr ikke at avisen var blind for det som foregikk på internett, og det var nok den avisen som i størst grad reflekterte over aktiviteten som fant sted her – samt deres egen rolle i denne aktiviteten. Det er også den eneste avisen som tar selvkritikk angående dekningen – gjennom sjefredaktørens kommentar – og også formidler hvordan man anser at en ideell presse skal fungere, nettopp ved å 'fylle sitt samfunnsoppdrag når det gjelder evnen til systemkritikk og hva slags verdier det er vi formidler underveis.' Dette ble noe uklart i dekningen man kunne følge i VG sin papirutgave, noe som ble enda tydeligere i VGNett sin dekning. Her kunne man nemlig se arrestasjonen direkte – på VGTV.

6.3. "Her blir den "Lommemannen"- siktede tatt" – VGNett sin dekning av saken

Som overskriften hentyder omhandlet den første saken på VGNett hvordan man kunne overvære arrestasjonen av den siktede gjennom å se en video av den. Her kunne man se en person bli eskortert til en bil av politiet, og opptaket er gjort med grovt filter fra lang avstand. Man får slik et inntrykk av en form for voyeurisme her; man 'titter' på noe man ikke burde. Samtidig som man kan se denne videoen, kan man lese hvordan arrestasjonen foregikk i brødteksten som følger denne saken. Her beskrives det utførlig hvordan politiet oppførte seg i tiden rett før, og hvordan den siktede oppførte seg da han ble arrestert. Men hva det egentlig handler om, er hvordan VG på denne måten etterforsket hvordan politiet gjorde arbeidet sitt – hvordan VG 'spanet på spanerne.' VGNett fokuserte slik på samme måte som papirversjonen på hvordan de eksklusivt dekket arrestasjonen av den siktede. Men på hvilke sted i

identitetstrappen oppholdt dette nettorganet seg, og eksisterte det forskjeller mellom papir og nett i dette tilfellet?

Dekningen av arrestasjonen den aller første dagen skiller seg ganske klart fra de to andre etter-redigerte medienes tilsvarende dekning. For det første oppholder VGNett seg på de lavere trappetrinnene i identitetstrappen. Man får vite den siktedes alder, at han har to barn, eier et eget firma i Hordaland, er mangemillionær og at broren har hatt en ledende stilling i politietaten. Slik får man ganske mange opplysninger om personen, men samtidig ikke nok til å foreta meningsfulle søk i internetts søkemotorer. For det andre blir det tidlig klart at VGNett fungerer som et uavhengig organ i større grad enn BT.no og BA.no, i hvertfall i denne saken. For der BT.no og BA.no ofte var et speilbilde av moderorganene sine, finner man at VGNett publiserer helt andre saker enn de publisert i papirutgaven. Dette betyr ikke at det ikke finnes overlappende saker – for det gjør det, spesielt mot slutten av dekningen – men at VGNett fremstår mer selvstendig enn de andre undersøkte nettavisene. Dette inntrykket får man også fordi sakene i dette mediet både er større og grundigere enn i mange av de andre nettavisene – hvor dekningen ofte var preget av NTB-notiser (BA) eller identiske saker som i papirutgaven (BT).

Etterhvert som dekningen fortsatte ble det publisert identifiserende opplysninger også på VGNett – men i mindre grad enn i alle de andre undersøkte presseorganene, både redigerte og etter-redigerte. Det spesielle i dette tilfellet er at det var kun i saker som overlappet med papiravisen det skjedde. Første gang det offentliggjøres identifiserende opplysninger om vedkommende var søndagen etter arrestasjonen – altså to dager etter. Her ble det kommentert hvor mye han hadde i inntekt og formue, samtidig som han var uføretrygdet, i den samme saken som ble omtalt i undersøkelsen av papirutgaven av VG, med tittelen ”- Jeg følger ikke med på den saken.” Disse opplysningene kan nok brukes til å finne identiteten, men da i kombinasjon med annen informasjon. Det var for eksempel ikke like identifiserende som å offentliggjøre eierskapet av sportsbilen, noe som forøvrig *ikke* ble nevnt på VGNett. Den andre – og siste – gangen det ble publisert identifiserende detaljer var i artikkelen ”Får gjennomgå på internett,” som ble publisert mandag, tre dager etter arrestasjonen . Som den forrige, ble også denne publisert i papirutgaven, og den omhandlet hvordan identiteten florerte på internett – Facebook nevnes ved navn. Det spesielle er at så tidlig som dagen etter arrestasjonen ble det publisert en liknende sak *kun* på VGNett, ved navn ”Lommemann”-siktete navngis i SMS-aksjon.” Her ble det fokusert på hvordan identiteten til vedkommende var kjent i de uredigerte mediene, men ingen nettsteder ble nevnt ved navn. Hans sportsbil ble

også kommentert her, men ikke navngitt. Slik viste VGNett på mange måter at de var klar over hva som foregikk på internett, uten at det ble en indirekte identifikasjon av vedkommende – noe som blir et faktum når Facebook nevnes i den andre saken.

Ser man på sakene publisert kun på VGNett, oppholdt de seg på de laveste stegene i Øys trapp; altså omtale av alder, kjønn, familie-status og til en viss grad yrke. Selvfølgelig kan man ikke ekskludere de sakene som overlapper med papirpressen – hvor det fremkom problematiske elementer – men det er interessant hvordan sakene som VGNett publiserte eksklusivt, er blant de mest balanserte sakene i forhold til identitetstrappen. Og selv når man tar disse overlappende sakene med i betraktningen, var nok VGNett det organet som publiserte minst problematisk informasjon med tanke på detaljbruk. På den andre siden var det nok dette mediet – sammen med papirutgaven av VG – som hadde den mest presseetisk problematiske dekningen. En politi-nær dekning, kombinert med en noe mangelfull anonymisering – om ikke for VGNett, så for resten av de undersøkte avisene – må kunne sies å være en meget uheldig kombinasjon i et presseetisk perspektiv.

I forbindelse med forskningsspørsmål to, angående på hvilke stadier i identitetstrappen de etter-redigerte mediene befant seg, og om det eksisterte forskjeller mellom papir og internett, er det tydelig at også nettavisene oppholdt seg på de øvre trinnene i trappen. Samtidig eksisterte det er ganske forskjellig publiseringspraksis mellom nett og papir, og ikke minst mellom de forskjellige presseorganene. BA.no publiserte mange små notiser og NTB-saker som ikke ble publisert i papirutgaven. BT.no publiserte færre, men større saker, hvorav flertallet ble publisert både i papir og på nett. Artiklene var dog gjerne lengre og mer utfyllende på internett. VGNett opererte mer uavhengig av papirversjonen – selv om man også her publiserte overlappende saker med jevne mellomrom. Det faktum at det også var vesentlige forskjeller i hva som ble publisert på papir og i nettavisene – med unntak av BT.no – kan kanskje være et symptom på at nettpressen har utviklet seg. I boken *Nettmedier* (2006) omtaler nemlig Terje Rasmussen hvordan nettutgaver av tradisjonelle aviser – ikke rene nettaviser – mottar stoff rundt to ganger i døgnet fra papiravisen, for å forhindre *kannibalisering*, noe som innebærer at man kan stå i fare for å undergrave den opprinnelige virksomheten. Nettutgaver som følger denne modellen kan stå i fare for å være mindre aktuell enn de burde være, og følgelig risikerer de å nå et mindre publikum, som jo gjerne bruker nettet nettopp for å få de siste nyhetene (Rasmussen 2006:36). I BA.no og VGNett sine

tilfeller er det klart at nyheter publiseres fortløpende – siden det var såpass mange saker som ikke overlappet med papirversjonene (uansett hvor store eller små de skulle være) – mens i BT.no sitt tilfelle er det noe uklart, noe som kan være relatert til etter-redigeringen som ble foretatt i denne saken.

6.3.1. ”Medieforsker advarer mot VILL VEST PÅ NETTET”

En av de få problematiske sakene på VGNett – sett i forhold til identitetstrappen – var artikkelen hvor det ble kommentert hvordan identiteten til den siktede forelå på nettsamfunnet Facebook. I tillegg til dette ble det publisert noen saker både i VGs redigerte og etter-redigerte medier som viste at de er klar over hva som foregår på internett.

En av disse er den med navnet som dette underkapitlet bærer. I denne uttaler Lars Arve Røssland seg om hvordan pressen har oppført seg i denne saken, samtidig som han gjør seg noen normative vurderinger rundt hvordan de *bør* oppføre seg i liknende saker:

”– Nei, tvert imot, jeg mener at nettstedene til de klassiske nyhetsmediene av denne grunn bør opptre enda mer bevisst i forhold til anonymitets-problematikken. De har en lang tradisjon for å være tilbakeholdne, og bør etter min mening være en motvekt mot de ville tilstandene på andre nettsteder. Jeg vil si at det er ekstremt viktig at de mer tradisjonelle nettmediene viderefører de etiske prinsippene man stort sett har pleid å etterleve, og i stedet være buffere og fanebærere for slike prinsipper. [...] – Ved å sammenstille opplysningene i nettavisene tok det meg kort tid å finne ut hvem mannen er. Det er jo et paradoks. De tradisjonelle mediene respekterer på den ene siden politiets ønske om å holde tilbake identiteten, samtidig som de serverer så mange og konkrete opplysninger at de gjør det til en enkel sak for alle i byen å identifisere ham.”

Røssland kommenterer også hvordan nettavisene har fungert som premissleverandører i denne saken, siden de var de første som skrev om den. Ved at de la seg på en viss linje, førte dette til at papirpressen måtte tilpasse seg deretter, og Røssland mener at ”papiravisene kunne i alle fall ikke komme med noe mindre.” Dette stemmer nok ganske bra, for som sett publiserte papirutgavene av både BA, BT og VG mer detaljert informasjon enn nettavisene. Dette ble spesielt klart i forholdet mellom VG og VGNett, hvor VGNett brukte relativt

sparsommelig med detaljer, og de få gangene de publiserte problematisk informasjon, var det i saker som overlappet med papirutgaven.

Denne artikkelen var en av tre som omhandlet aktiviteten som foregikk i de uredigerte mediene. De to andre ble nevnt i kapitlet ovenfor, og i en av disse blir det klart at identiteten hans foreligger på Facebook. Å formidle nyheten om denne spredningen av identiteten er en vanskelig balansegang for mediene. Igjen handler det om ytringsfrihet versus personvern – men i en annen dimensjon – siden det handler om hvor dårlig personvernets stilling er på internett, hvor ytringsfriheten utvilsomt råder. Dette er en meget viktig sak å videreformidle. Samtidig står man ovenfor faren for på mange måter å identifisere vedkommende når man publiserer dette – spesielt med tanke på hvor mange som nå er medlem av Facebook. I den ene saken hvor det ikke nevnes at navnet ligger på Facebook, kommenteres det kun at navnet foreligger i forskjellige uredigerte medier, og i en SMS-kjedemelding blant Bergens innbyggere. På denne måten kunne VG Nett publisere nyheten om aktiviteten på internett – og hvordan personvernets stilling er i dette mediet – samtidig som de ikke direkte henviste de som skulle ønske å finne ut av identiteten, til dit denne forelå. Denne artikkelen var det ene tilfellet hvor denne nyheten ble formidlet på en måte som gjorde at den siktede ikke ble indirekte identifisert, og slik klarte å gå denne vanskelige balansegangen med suksess.

I de BT og BA hendte det flere ganger at avisenes egne skribenter reflekterte over hva som foregikk på internett, og om sin egen rolle i aktiviteten – da spesielt i BT. I VG skjedde ikke dette, med unntak av den overnevnte saken, hvor avisen gjør dette gjennom Røssland sine kommentarer. Kanskje er det forbundet med at saken ble viet mer plass i BA og BT, og kanskje også hvordan publikum henvendte seg til disse avisene – noe som særlig ble klart i BT sitt tilfelle. Det er likevel påfallende at temaet ikke kommenteres her, med tanke på avisens størrelse, og dens rolle som en slags premissleverandør på nasjonal basis. Det bør også nevnes at det var de to første ukers dekning som ble undersøkt, og selv om saken forsvant i dette mediet etterhvert som dekningen skred frem, kan man ikke utelukke at det forekom refleksjoner over aktiviteten som foregikk – både i de redigerte, etter-redigerte og uredigerte medier – på et senere tidspunkt, noe som heller ikke kan utelukkes i forbindelse med de andre undersøkte mediene.

Lommemann-saken ble viet betraktelig mindre plass i VG enn i de andre avisene. Derfor er det kanskje heller ikke overraskende at aktiviteten på internett kommenteres i

mindre grad enn i de andre avisene. I forbindelse med forskningsspørsmål tre – på hvilke måter ble aktiviteten som foregikk rundt Lommemann-saken i de uredigerte medier referert til eller brukt i de redigerte og etter-redigerte mediene – er det tydelig at denne informasjonsspredningen opplevdes som problematisk. Det refereres dog oftest kun hva som foregår i disse uredigerte mediene, og egen rolle i denne aktiviteten drøftes kun i BT.no.

Hvordan foregikk så denne spredningen av identiteten på Facebook, på hvilke stadier i Øys identitetstrapp beveget dette uredigerte mediets dekning seg, og hvordan ble de tradisjonelle redigerte og etter-redigerte mediene – og de opplysninger de publiserte – brukt?

7.0. Uredigerte Facebook sin dekning av Lommemann-saken

Som det kom frem i undersøkelsen av de redigerte og etter-redigerte mediene, var denne saken preget av en utstrakt detaljbruk om den siktede, likevel var det ingen av mediene som røpet identiteten hans – dette skjedde ikke før sensommeren 2009, da det ble tatt ut tiltale. Men i de uredigerte mediene fulgte man ikke denne samme strategien. Her ble identiteten kjent samme dag som personen ble arrestert. Et eksempel på et slikt uredigert medium er nettsamfunnet Facebook, og det var også aktiviteten som skjedde på dette nettsamfunnet som ble hyppigst kommentert av de redigerte og etter-redigerte mediene i sin omtale av hva som foregikk i internets uredigerte verden.

Som pressen helt riktig kommenterte, florerer det med grupper tilegnet Lommemannen på dette nettsamfunnet. Også personen som var hans forsvarer i dagene etter arrestasjonen, Tor Erling Staff, har mange grupper som er opprettet mot, eller for hans kontroversielle uttalelser – og i flere av disse blir identiteten til den da siktede i saken avslørt. Av de 107 gruppene tilegnet temaet i dette uredigerte mediet, blir den siktede identifisert med fullt navn og adresse – noen ganger også bilde – i 17 av dem, og det er aktiviteten i disse gruppene det vil fokuseres på her. Eventuell relevant aktivitet i de andre gruppene vil også omtales. Underkapitlene er forøvrig lagt opp til å følge forskningsspørsmålene som ble stilt angående Facebook sin dekning av saken. Kapittel 7.1. omhandler derfor hvordan identifisering av den siktede foregikk i forhold til identitetstrappen, kapittel 7.2. handler om hvordan det fins eksempler på at informasjon som ble publisert i pressen ble brukt aktivt, og kapittel 7.3. handler om hvorfor dette kan sies å være problematisk for pressen.

7.1. ”Lommemannen, navn og adresse”

Sitatet ovenfor er tittelen til en gruppe på Facebook, en gruppe hvor den da siktede i Lommemann-saken blir identifisert med fullt navn og adresse – som jo tittelen tilsier. Identifiseringsgraden i gruppene i dette uredigerte mediet er meget varierende, og går fra identifikasjon ved både navn, adresse og bilde, til kun navn, eller kun bilde. I to tilfeller publiseres også linker til webadresser med navnet til den siktede i adressen, og i det ene av tilfellene blir man henvist til hjemmesiden til en uheldig person med samme navn som den nå tiltalte. Om dette er gjort med vilje vites ikke, men det er på mange måter like identifiserende – man vet jo nå navnet. Nettopp at feile personer kan henges ut, er en overhengende fare. I

dette tilfellet ble man henvist til en nettside tilhørende en engelskspråklig person, og de fleste ville nok komme frem til at dette ikke er den riktige mannen. Likevel må dette kunne sies å være problematisk, noe som kommer tydeligere frem senere, med tanke på at identiteten i de fleste tilfeller publiseres uten noen informasjon om kilden(e) til denne informasjonen. Det at feil person kan bli hengt ut – eller hvor forvekslingsfaren er stor – brukes også ofte som et argument *for* identifisering i kriminalsaker (Kvam og Røssland 1998:203).

Måten identifiseringen finner sted på i de forskjellige gruppene er påfallende lik. Det skjer hovedsakelig på gruppenes vegg – hvor meningsutvekslingen mellom medlemmene hovedsakelig finner sted (de dedikerte diskusjonsforaene brukes i minimal grad) – og har gjerne karakter av å være en slags kjede-melding. Med dette menes at informasjonen publiseres uten noen tilhørende bakgrunn eller kildehenvisning, og den hører gjerne heller ikke sammen med samtalene som allerede foregår på veggen. Et eksempel på dette kan være i gruppen ”Lommemannen, navn og adresse” hvor det publiseres fullt navn, adresse, postnummer, poststed og telefonnummeret til den da siktede. Det kommer ikke frem hvor denne informasjonen er hentet fra, og den er publisert med det ene formålet å spre identiteten. I likhet med dette fins det flere grupper hvor identiteten kommer frem allerede i tittelen, som i ”lommemannen heter N.N.” Det er tydelig at det i disse gruppene er viktigst å få spredt identiteten – det er nemlig ingen aktivitet ellers i gruppen. Det fins også eksempler på at det legges ut bilder av denne personen, og at han slik blir identifisert med både navn og bilde, som i gruppen ”For oss som slapp å ta lommemannen på tissen...,” her finner man det velkjente bildet av den da siktede sittende i sin ekstreme sportsbil – den *usladdede* versjonen.

I seg selv er ikke et bilde av den da siktede særlig identifiserende, med tanke på at kun et fåtall mennesker kjenner personen av utseende – ansiktet er også nesten totalt dekket av speilet på denne bilen – det er kommentaren under bildet som avslører identiteten, her står både navn på person og bil. Men når nettopp dette bildet brukes, som er så kjent fra de redigerte og etter-redigerte mediers dekning, er det tilsynelatende ingen tvil om at det er riktig mann som identifiseres. For som tidligere nevnt er det en stor fare for at feil person kan bli hengt ut gjennom en slik identifiseringsprosess som fant sted her – det kommer jo ikke frem hvor informasjonen kommer fra, og det er opp til hver enkelt å etterprøve informasjonen – og i BA sin dekning av saken kom det også frem at feil person har blitt uthengt i andre uredigerte medier (da på Youtube).

Forøvrig er provokasjon et stikkord i et stort flertall av gruppene – som den nevnte ovenfor – og mange forsøker å være humoristiske gjennom å gjette hvem Lommemannen kan være. Det blir slik tydelig at selve tilnavnet nok har bidratt til en ufarliggjøring av både personen og hans handlinger.

Fokuset saken fikk i humorprogrammet Rikets Røst hjalp nok heller ikke i denne sammenheng, siden det bidro til en videre 'humorisering' over Lommemannen og hans forbrytelser. Samtidig fører dette til en særdeles fiendtlig polemikk på disse gruppens vegger, og det er ikke bare den siktede i saken som blir skjelt ut og fordømt.

Det er også tydelig at identiteten i disse useriøse gruppene på mange måter sitter enda løsere enn i de seriøse. Dette fordi medlemmene i de seriøse gruppene gjerne er genuint opptatt av sakens fremgang, og ønsker at politiet skal få ønsket sitt oppfylt. Dette kommer tydelig frem i gruppen "Jakten på lommemannen" hvor admin. – han som bestemmer hva som skal foregå i gruppen, og på mange måter er det nærmeste man kommer en slags redaktør i dette uredigerte mediet – kommenterer hvorfor han slettet en uttalelse på gruppens vegg, en uttalelse som sannsynligvis var identiteten til vedkommende (som det kommer frem av kommentaren): "N.: Den opplysningen du kom med tok det oss andre 5 minutter å finne ut av hva opplysninger som kom ut i media første dagen. MEN: me (og politiet) som ønsker at denne pedofile drittsekken skal få flest mulig saker kobla mot seg synes det er viktig at bilete og anna info ikkje kjem ut til allmennheten. Bildekonfrontasjon vil då få null verdi." Dette er det eneste eksempelet på at en ansvarlig i en gruppe tar grep og fjerner informasjon. Dette kan såklart ha skjedd i flere grupper, men det blir ikke omtalt, og derfor er det også umulig å tilsi om det har skjedd i noen av disse. Det kommer også frem at media har spilt en viktig rolle i letingen etter, og bekreftelsen på identiteten.

Identifikasjonsprosessen på Facebook beveget seg på de øvre stadier i Øy sin identifikasjonstrapp. Informasjonen som ble publisert gikk gjerne direkte på den da siktedes navn, adresse, arbeidssted og personfoto, altså de tre nest øverste stegene i Øys trapp (ibid:206). Sammenlignet med de redigerte og etter-redigerte mediernes dekning, var prosessen på uredigerte Facebook mer direkte identifiserende – i betydningen at man nå vet navnet på personen, og kanskje hvordan han ser ut – men den var utvilsomt mer detaljert i pressen. Pressen beveget seg flere ganger – spesielt i de første dagene – på det øverste trappetrinnet hos Øy, noe som ikke skjedde på Facebook. Her bestod identifiseringsprosessen

i publikasjon av navn og adresse – og eventuelt bilder – uten videre kommentering av hans tidligere meritter eller annen informasjon om personen; med unntak av de eventuelle subjektive meningene gruppenes medlemmer ytret. En slik utstrakt detaljbruk om vedkommendes tidligere meritter og familie- og persondetaljer, kan nok oppfattes som mer identifiserende enn å bli identifisert ved navn, og eventuelt bilde (ibid:205).

Noe annet som også er påfallende på Facebook – og i de uredigerte medier i sin helhet – er hvor mye mer tilbøyelig man er til å ytre ekstreme synspunkter. Det forekommer utallige ganger at medlemmer i disse gruppene kommenterer hva de skulle ønske skjedde med personen, drapstrusler og liknende hagler – eksempelvis fins det grupper som heter ”Heng Lommemannen høyt i gata” og ”Skuddpremie på Lommemannen og andre griser?” Det at mennesker er mer frittalende og lar ekstreme synspunkter komme til syne er ingen nyhet i relasjon til internett og uredigerte medier, spesielt i foraer hvor man har en viss grad av anonymitet – dette er blant annet en av grunnene til at flertallet av diskusjonsforaene i Norske nettaviser krever at man oppgir fullt navn (Rasmussen 2006:84). På Facebook derimot fins det ingen anonymitet – såfremt man ikke oppretter falske profiler – og det er påfallende hvor frittalende folk er i disse gruppene, noe som nylig også ble et tema i pressen i etterkant av attentatforsøket på Mullah Krekar.

7.2. Pressen + Facebook = identifikasjon?

Det fins eksempler på at informasjon publisert i de redigerte og etter-redigerte mediene ble brukt aktivt blant disse gruppenes medlemmers søken etter den siktedes identitet, men i enda større grad brukes disse mediene som en form for *kildehenvisning*. Identiteten og opplysninger om vedkommende ble ofte publisert uten videre bakgrunn eller informasjon om hvor eller hvordan man hadde funnet ut av den. Når dette først forekommer, blir det tydelig at de (etter-)redigerte mediers dekning spilte en viktig rolle. Et godt eksempel på dette forekommer når en person i gruppen ”Bli med i jakten på lommemannen” oppfordrer de andre medlemmene til å etterprøve informasjonen om vedkommendes identitet: ”Han som eier firmaet i den linken er den eneste som passer beskrivelsen. Hjemkommune, inntekt, alder og formue stemmer med det www.bt.no har skrevet om lommemannen.” I den samme gruppen kommenteres det: ”Veldig informativ side. N.N. er mannen altså... slo opp på [adressen] på Google Earth... fin match mot huset i videoen på www.bt.no.” På liknende vis kommenteres det i gruppen ”Lommemannen er endelig tatt!!! INGEN KØDDER MED BARN!!!” at:

”Lurer du på identiteten hans er det bare å søke på ”bt.no ariel atom” på google, så dukker navnet hans opp på det første treffet der... dersom dette skulle være av interesse for noen...” I denne gruppen blir han altså ikke identifisert direkte, men det gis klare instruksjoner til hvor man kan finne identiteten, og ikke minst kommer det frem at de (etter-)redigerte mediene spilte en avgjørende rolle i letingen etter, og – ikke minst – bekreftelsen av identiteten.

Samtidig blir det klart at den mest identifiserende enkelt-opplysningen disse mediene publiserte om personen var hans eierskap av en Ariel Atom. Både med tanke på at BT hadde en sak om den – hvor den da siktede ble identifisert – høsten 2006, samt det som kommenteres i nyhetsparagrafen i gruppen ”Vi som har tatt lommemannen i hånden!.” ”Ja no har lommemannen blitt tatt. Noen av oss vet tilogmed hva han heter, hva han jobber med og hvor han bor. Media vil ikke si hva han heter men når de legger ut alle bildene av ”lommemannen” i bilen Ariel Atom 2 som det bare finnes en av i bergen så snakker vell bildene for seg sjøl.”

Flertallet av gruppene om Lommemannen har sin oppstart i dagene rundt arrestasjonen, og siden det er ganske få av dem som omhandler selve jakten på hvem det kan være, er det kanskje ikke så rart at det foregår lite leting etter identiteten. Selv i mange av gruppene som tilsynelatende omhandler jakten på Lommemannen handler det mer om *spredning* av identiteten – gjerne i kombinasjon med ’humoristisk gjetting’ rundt hvem det ’egentlig’ kan være. Det blir på denne måten tydelig at aktiviteten på Facebook ikke bar preg av å være en jakt på vedkommende i tiden før han ble arrestert, men mer en arena for spredning av identitet i tiden etter arrestasjonen. Størsteparten av aktiviteten avtar også i slutten av denne første måneden i 2008. Den blusser dog i noen tilfeller opp igjen rundt sensommeren 2009 – noe som har å gjøre med at det da ble tatt ut tiltale, og personen ble identifisert i media.

De redigerte og etter-redigerte mediene fungerte i denne konkrete saken som en leverandør hvor man kunne finne detaljer om vedkommende, noe som kunne lede til identiteten. Og informasjonen som ble publisert om hans ekstreme sportsbil virker å være den mest identifiserende detaljen i så måte. Samtidig brukes disse presseorganene som arenaer for *etterprøving* av informasjonen som blir publisert i de uredigerte mediene. Siden det i de fleste tilfeller ikke er klart hvor informasjonen om hans identitet er hentet fra, refereres det til pressens dekning, og de detaljer som er publisert der – en slags *kildereferanse* – og her virker

tilsynelatende informasjonen om hans formue, inntekt og arbeidssted å være de mest nyttige elementene – nettopp fordi det er disse detaljene som det er enklest å sjekke identiteten opp mot. På denne måten forsøker gruppenes medlemmer å unngå at feil person blir hengt ut, og det fins også få eksempler på at dette skjer – faktisk kun ett eksempel, nemlig hjemmesiden som ble nevnt tidligere som tilhørte en annen person (med samme navn).

7.3. Redigerte, etter-redigerte og uredigerte medier – et problematisk forhold

Hva er det som er problematisk med at identiteten til den nå tiltalte i Lommemannsaken florerte – noe den gjør fremdeles – på Facebook og i andre uredigerte medier, og hvorfor er dette problematisk for pressen?

Den tidligere redaktøren i BT, Einar Hålien, skrev i en kommentar at ”Jeg har som utgangspunkt at mediene ikke bare må svare for det som rent faktisk publiseres, men til en viss grad også for det opplysningene kan brukes til.” Dette er nok et syn flere pressefolk kan si seg enig i, og dette er én grunn til at slik spredning av informasjon i internettets uredigerte medier kan være problematisk for pressen. Det betyr ikke at en slik aktivitet er problematisk i seg selv. Men når det er pressen som har gitt mange av detaljene som har ledet til denne identiteten, og samtidig fungert på en måte som gjør at de som skulle ønske å sjekke om de har rett mann, kun trenger å sammenligne informasjonen de har, opp mot opplysningene publisert i pressen, da blir det problematisk. Det blir også et problem når aktiviteten som foregår i de forskjellige uredigerte medier blir saker i de redigerte og etter-redigerte, spesielt når nettstedene hvor identiteten foreligger blir nevnt. Når en avis for eksempel publiserer en sak om at identiteten til vedkommende florerer på Facebook, blir det opp til dem som skulle ønske å finne ut identiteten å gå til Facebook og lete – og det vil det nok ikke ta dem lang tid å finne den, med tanke på den omfattende dekningen her. Det menes ikke at mediene ikke skal videreformidle nyheten om at dette skjer, men det trengs ikke å navngi nettstedene hvor denne aktiviteten foregår – når dette gjøres ligger informasjonen kun et tastetrykk unna. VG Nett brukte en slik tilnærming i starten av sin dekning, noe som ikke svekket denne dekningen, og i undertegneds øyne var det heller en styrke. Man formidlet nyheten om hva som foregikk på internett, uten at det ble en indirekte identifikasjon av personen.

Det er på mange måter problematisk når informasjon publisert i media brukes på en slik måte – spesielt når flere forfekter et syn som tilsier at man ikke kun har ansvar for hva

som publiseres, men også hva informasjonen brukes til. Hva kan man så gjøre for å forhindre at dette skjer? Da Lars Arve Røssland ble intervjuet i VG angående denne informasjonsspredningen på internett, pekte han på at de tradisjonelle nyhetsorganene bør opptre tilbakeholdne og ansvarlige i slike situasjoner, og fungere som en motvekt til disse uredigerte mediene, som ikke trenger å forholde seg til redaksjonelle retningslinjer. Dette betyr at man må være forsiktig med hva som publiseres om de involverte aktører, og på mange måter prøve å unngå det som ble gjort i Lommemann-saken. Informasjonen om hans eierskap av en Ariel Atom, hans formue, inntekt, bilder av nabolag, arbeidssted og hjemkommune ble alle brukt av medlemmene i gruppene om ham på Facebook – i både deres søken etter, og bekreftelse av identiteten. For å forhindre dette fordrer det en presse som er mer tilbakeholdne med informasjon. Dette fordrer også en større varsomhet i billedbruk, for som sett var nettopp billedbruken noe av det mest identifiserende i denne saken. Nå gjelder dette ikke bare en enkelt avis, men en samlet presse. For den nye avis-brukeren tar gjerne i bruk de forskjellige redigerte og etter-redigerte medier, og samler informasjon fra dem alle. En tilsynelatende irrelevant opplysning i ett presseorgan, kan slik kombineres med opplysninger fra andre organer, og til sammen får man på den måten nok informasjon til å foreta resultatfulle søk i internetts forskjellige uredigerte medier og søkemotorer. Så lenge identifiseringspraksisen – også ved grad av identifisering – i pressen er vilkårlig, og forskjellig fra presseorgan til presseorgan, vil man kunne risikere å oppleve tilsvarende aktivitet også i andre saker (Kvam og Røssland 1998). Det holder derfor ikke at ett presseorgan velger den varsomme vei, hvis andre fortsetter på samme måten som tidligere. Kun varsomhet over hele linjen kan til en viss grad hindre aktiviteten man ser i de uredigerte medier, og selv om dette skulle skje ville det nok fremdeles foregå en del tilsvarende aktivitet.

I tilfellet med Lommemannen kunne kanskje også en del av det som foregikk i de forskjellige nettsamfunnene vært unngått ved at pressen identifiserte personen fra dag én. Som sett innebærer ikke nødvendigvis en slik identifisering at personen også blir de facto forhåndsdømt. Det kan til og med forhindres, gjennom at man kunne unngått fokuset på detaljer om hans livsførsel, samtidig som man ble oppmerksom på hvordan personen ble behandlet av politi og påtalemyndighet. På denne måten kunne man fått mer av et fokus på rettssikkerhetsgarantien for personen under strafforfølgning (ibid:203). Et kjent eksempel på dette er Bjugn-saken, hvor pressen bidro til debatt om de ulike sidene av saken, samt stilte seg kritisk til informasjonen de fikk av politi og påtalemyndighet (Røssland 2003:101). Ved å

identifisere personen kunne en slik kanskje unngått fokuset på detaljer rundt hans liv, og slik også bidratt til å forhindre eventuell forhåndsdomming.

Grunnen til at dette også kunne stagget noe av aktiviteten på for eksempel Facebook, er at det utviklet seg til en jakt på, og spredning av identiteten, noe som kunne vært unngått om identiteten ikke var noen hemmelighet. Dette kunne samtidig kanskje forhindret noe av den hatefulle polemikken som foregikk her. Og som Lars Arve Røssland påpekte i et nevnt intervju med BT, ville identifiseringsprosessen vært rensligere. Da i betydningen at man hadde unngått den mangelfulle anonymiseringen man fikk i de redigerte og etter-redigerte mediene, og samtidig kanskje også unngått den hatefulle – i noen tilfeller forhåndsdommende – og eventuelt feilaktige identifiseringen man opplevde i de uredigerte mediene. Nå skal det jo også nevnes at hovedårsaken til at personen ikke ble identifisert var politiets ønske, da fordi de ikke ønsket at bilder av vedkommende skulle florere i offentligheten med tanke på person- eller bildekonfrontasjon ved et senere tidspunkt. Men dette betyr ikke at mediene *må* følge instruksene, og ofte har de nettopp stilt seg i opposisjon til makthaverne i slike tilfeller. Samtidig innebærer ikke en identifisering at man også må gå ut med *bilde*. Man kunne kanskje identifisert personen ved navn, og slik unngått de identifiserende bildene de endte opp med å publisere. Bruk av bilder – særlig personbilder – fungerer nemlig mer kraftfullt enn kun navn (Kvam og Røssland 1998:88). På denne måten kunne man også kanskje unngått noe av den voldsomme aktiviteten som foregikk i de uredigerte mediene. Selvfølgelig ville ikke alt blitt hindret, men man kunne unngått at jakten på Lommemannen utviklet seg til jakten på identiteten, som igjen førte til en voldsom ryktespredning, spredning av identiteten og bilder av vedkommende – som jo politiet ikke ønsket – og i et tilfelle at feil person ble hengt ut, da i en video på Youtube (et nettsted som er åpent for alle.) Dette burde vel også være positivt for politiet sin del. For selv om kanskje ikke bilder av ham florerte i offentligheten, er nå Facebook blitt en såpass stor *deloffentlighet*, at en identifisering med både navn og bilde her, på mange måter også fungerer som en identifisering i den tradisjonelle offentligheten.

7.4. Oppsummering

For å gå tilbake til den todelte hovedproblemstillingen; hvordan artet så pressens dekning av Lommemann-saken seg med tanke på identifiseringsgrad, og hvordan ble informasjonen som pressen publiserte om Lommemannen brukt av aktørene på Facebook i identifiseringsprosessen, og omvendt?

De første dagene pressen dekket saken – både de redigerte og etter-redigerte – oppholdt man seg på de øverste trappetrinnene i Øys identitetstrapp, samtidig som den da siktede i saken ble anonymisert. Det ble raskt klart at det ikke var pressens egne etiske refleksjoner som var grunnen til dette valget, det tungtveiende argumentet for anonymisering var politiets ønske. Dette kan ha en årsak til at man opplevde en overdrevent detaljert dekning, siden man tilbakeholdt identiteten kun med hensyn til politiets etterforskning. Når man publiserer informasjon om inntekt, formue, familiære forhold og eierskapet av en Ariel Atom, har man i realiteten identifisert personen – selv om man kanskje ikke har gjort det med navn og bilde – noe pressens aktører nok er fullt klar over. Lommemann-saken skiller seg slik noe fra den historiske litteraturen på området. I sedelighetssaker med barn involvert har jo anonymisering vært hovedregelen, og selv om dette også ble tilfelle i denne saken, er det mye som taler for at utfallet kunne vært annerledes hadde det ikke vært for politiets anbefaling. Personen ble også identifisert med navn og bilde sensommeren 2009, da det ble tatt ut tiltale i saken.

Det er også ganske tydelig at det har vært stor uenighet om hvorvidt man burde identifisere eller ikke i de forskjellige redaksjonene – som nok også kan ha bidratt til denne halvhjertede anonymiseringen. Hadde det ikke vært for politiets ønske om anonymisering, skal man ikke se bort fra at personen kanskje ville blitt identifisert fra dag én. Dette er et valg undertegnede ville ha foretrukket. Det kunne bidratt til en mer nyansert dekning, hvor man fikk et økt fokus på politi og påtalemyndighet sitt arbeid i saken, samt rettssikkerheten til den nå tiltalte – og bort fra hvem den siktede var, og hans tidligere meritter.

Når det gjelder spørsmålet om hvordan informasjonen som pressen publiserte om Lommemannen ble brukt på Facebook – og hvordan denne aktiviteten igjen ble tema for den tradisjonelle pressen – ble det klart at aktørene her brukte pressen som både *leverandør* av informasjon om vedkommende, samt en slags *kildehenvisning*. Pressen refererte så til denne aktiviteten som en nyhetssak, noe som førte til at en indirekte identifisering av vedkommende var et faktum. Dette var en av de første gangene informasjonsspredningen som foregikk på Facebook aktivt ble brukt som kilde i de tradisjonelle mediene (i den senere tid har dette blitt vanligere, spesielt i forbindelse med relanseringer av forskjellige produkter; fra Grandiosa-kampanjer til Hapå). Det at mediene på denne måten bruker det som foregår her som kilde for nyhetssaker, er problematisk på mange måter. Det kan derfor være fristende å spørre seg hvorfor pressen publiserer disse sakene? Mye av grunnen er nok at det som foregår i dette uredigerte mediet befinner seg i en uavklart stilling mellom det private og det offentlige, og er

et nytt fenomen som det kan være vanskelig og vite hvordan man skal forholde seg til. Samtidig står man overfor denne uredigerte informasjonsspredningen, og det er utvilsomt viktig å formidle hvordan personvernets stilling er i denne forbindelse. Når det er sagt, er det en vanskelig balansegang mellom det å formidle nyheten, og å indirekte identifisere personen. Det kan også drøftes hvorvidt pressens overdrevne detaljbruk, kombinert med nyhetsartikler vedrørende aktiviteten på Facebook, var en måte å formidle identiteten på? Dette skal det ikke spekuleres i, men det virket nok noe hyklersk for mange at pressen ikke publiserte identiteten, men ga mange detaljer, samt henviste til hvor identiteten forelå. Det ble også klart i VG sin sak i august 2009, hvor de identifiserte den nå tiltalte, at det ikke var noen stor nyhet hvem dette var. Fokus var her rettet mot forbrytelsene og politiets bevis, samt hvordan han hadde levd et dobbeltliv.¹¹ Hvem han var ble nevnt i *forbindelse* med dette, det var ikke *hovednyheten*, som det så ofte ellers er i slike saker. Artikkelen hvor tiltalte ble identifisert ble forøvrig klaget inn for PFU – samtidig med parallelle anklager mot BT, Dagbladet og TV2 – hvor det ble fastslått at VG (eller de andre organene) *ikke* hadde brutt god presseskikk.¹²

Oppsummeringsvis vil jeg si at det Lommemann-saken i aller høyeste grad er et eksempel på, er hvordan de tradisjonelle redigerte og etter-redigerte mediene befinner seg i en ny situasjon i forbindelse med den frie informasjonsspredningen som foregår i de nye uredigerte medier, en situasjon de aldri har stått ovenfor tidligere. Dette kom godt til uttrykk da pressens egne aktører uttalte seg i saken, samt gjennom etikkformidlernes til tider motstridende – og kanskje til og med utdaterte – kommentarer angående dette forholdet. Slik kunne man med fordel implementert denne tematikken i Vær Varsom-plakaten. Ikke nødvendigvis i form av en ny paragraf, men kanskje i en allerede eksisterende. Eksempelvis på samme måte som det kommenteres at ”ord og bilder er mektige våpen, misbruk dem ikke,” kunne man omtalt at ”vær oppmerksom på hva informasjonen som publiseres kan brukes til,” på denne måten kunne man kanskje fått en økt bevisstgjøring rundt det problematiske med denne frie, uredigerte informasjonsspredningen, både hos pressens utøvere og hos deres etikkformidlere.

¹¹ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/lommemannen/artikkel.php?artid=570583>

¹² <http://www.pfu.no/case.php?id=2238>

8.0. Litteraturliste

- Brurås, Svein (2002) *Etikk For Journalister. 2 utg.* Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Fremo, Skjalg (1994) *Presseskikk.* Institutt for journalistikk, Fredrikstad.
- Gentikow, Barbara (2005) *Hvordan Utforsker man Medieerfaringer.* IJ-Forlaget AS, Kristiansand.
- Grimstad, Carl-Erik (2008) *Privatlivets Ufred. Når ord og bilder krenker.* IJ-Forlaget, Kristiansand.
- Johansen, Anders (2003) [2002] *Talerens Troverdighet.* 2 opplag. Oslo, Universitetsforlaget.
- Kvam, Bjarne og Lars Arve Røssland (1998) *Tilfeldig Gapestokk.* John Grieg Forlag.
- Lamark, Hege og Jan-Erik Andreassen (2007) *Selv mord i Forbifarten. En undersøkelse om norske mediers omtale av selvmord i 2006.* Norsk Journalistlag, Oslo.
- Meyrowitz, Joshua (1985) *No Sense of Place.* New York, Oxford University Press.
- Norges Offentlige Utredninger (1999) *"Ytringsfrihet bør finde sted" Forslag til ny Grunnlov §100.* Statens forvaltningstjeneste, Oslo.
- Norges Offentlige Utredninger (2009) *Individ og integritet. Personvern i det digitale samfunn.* Departementets Servicesenter, Oslo.
- Offentlig Proposisjon Nr. 19 (2007-2008) *Om lov om redaksjonell fridom i media.* Det Kongelige Kultur- og Kyrkjedepartementet, Oslo.
- Ottosen, Rune, Lars Arve Røssland og Helge Østbye (2002) *Norsk Pressehistorie.* Samlaget, Oslo.
- Raaum, Odd (1999) *Pressen er løs! Fronter i journalistenes faglige frigjøring.* Pax Forlag A/S, Oslo.
- Rasmussen, Terje (2006) *Nettmedier. 2 utg.* Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Røssland, Lars Arve (2003) *Kriminelt.* Universitetsforlaget, Oslo.
- Skinstad, Marianne (2008) *Facebooks Forunderlige Verden.* Masteravhandling i sosiologi ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO.

- Østbye, Helge, Knut Helland, Karl Knapskog og Leif Ove Larsen (2002) *Metodebok for Mediefag. 2. Utg.* Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS, Bergen.

8.1. Internettreferanser

- Knutsen, Anders Sooth og Tora Bakke Håndlykken (2009) *–Lommemannen startet allerede som tenåring.* Publisert på VG Nett 22.08.09

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/lommemannen/artikkel.php?artid=570583>

[Tid 12:07] [Dato 30.05.10]

- Norsk Presseforbund (2006) *Hva er presseetikk?* Publisert av Norsk Presseforbund 19.05.06
[Online]

http://presse.no/Hva_er_presseetikk+/

[Tid 15:15] [Dato 12.04.10]

- Norsk Presseforbund (2006) *Vær Varsom-plakaten.* Publisert av Norsk Presseforbund 09.08.06 [Online]

http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/

[Tid 15:18] [Dato 12.04.10]

- Pettersen, Eyvind (2008) *Facebooks sanne ansikt.* Publisert i Bergensavisen 04.10.08.
[Online]

<http://www.ba.no/forbruker/multimedia/article3828875.ece>

[Tid 15:36] [Dato 12.04.10]

- *Pressens Faglige Utvalg* (2009) *PFU-sak 221/09.* Ferdigbehandlet i PFU 17.12.09

<http://www.pfu.no/case.php?id=2238>

[Tid 13:17] [Dato 30.05.10]

- Stueland, Elin (2008) *Journalister blottlegger kilder på Facebook*. Publisert på *Aftenbladet.no* 04.05.07. [Online]

<http://www.aftenbladet.no/innenriks/article447183.ece>

[Tid 15:32] [Dato 12.04.10]

- Synlighet.no (2009) *Facebook – Statistikk over brukere i verden*. Publisert på Synlighet.no [Online]

<http://www.synlighet.no/facebook/statistikk-antall-brukere/>

[Tid 15:35] [Dato 12.04.10]

- Ørslie, Geir Anders Rybakken (2003) *Tiltalen som splittet pressen*. Publisert i *Dagbladet* 10.04.03

<http://www.dagbladet.no/tekstarkiv/artikkel.php?id=5001030020377&tag=item&words=tiltalen%3Bsom%3Bsplittet%3Bpressen>

[Tid 15:31] [Dato 12.04.10]